

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11- 2024-2025 1стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пәні: Фармацияны басқару және экономикасы-2

Пән коды: FBE4301-2

ББ атауы және шифры: 6B10106 «Фармация»

Оқу сағаты/кредит көлемі: 150/5

Оқу курсы мен семестрі: 4/8

Дәріс көлемі: 10

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11- 2024-2025 2стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	

Шымкент, 2024-2025

Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы-2» пәнінің жұмыс оқу бағдарламасына (силлабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды

Хаттама № 15 «24» 06 2024 ж

Кафедра меңгерушісі,
фарм.ғ.д., профессор Шертаева К.Д.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		Б044-40/11- 2024-2025 Зстр. из 43

№1 дәріс

1.Тақырып №1. Фармацевтикалық сауда фирмасында заманауи есеп жүйесін ұйымдастыру.Бухгалтерлік есеп беру әдістері мен қағидалары

2.Мақсаты: Дәріханалық мекемелерде есепке алуды ұйымдастыру бойынша студенттердің білімін қалыптастыру.

3.Дәріс тезистері:

Фармацевтикалық ұйым шаруашылық-қаржылық қызметті жүзеге асыру процесінде пайдаланатын ресурстарды қайта құру осы өзгерістердің нәтижелері туралы сапалы және сандық ақпарат алуға мүмкіндік береді. Бұл ретте сандық ақпарат үшін жазу қағидатын іске асыру ұйымның шаруашылық қызметінің ақпараттық моделін жасауға мүмкіндік беретін есеп жүйесін құруға алып келді. Жазу, яғни әріптік және сандық символдардың көмегімен ақпаратты тіркеу бұл жағдайда есепке алу мақсатында пайдаланылуы мүмкін ақпараттық бірлік болып табылады. Осылайша, есеп тиісті ақпаратты генерациялау жолымен шаруашылық қызметке баға беруге және ықпал етуге арналған.

Жүйеге кіруде берілетін есептік ақпараттың негізгі мазмұны сыртқы ортаның жұмыс істеуі туралы ақпаратты құрайды. **Сыртқы орта** кәсіпорынның өзінің *шаруашылық-қаржылық қызметін, сондай-ақ есептік ақпаратты тұтынушыларды қамтиды*. Тұтынушылар ішкі ортада қайта өңдеу нәтижесінде жүйеден шығатын ақпаратқа мүдделі.

Есеп-бұл кәсіпорынды басқару үшін сыртқы ортаның жұмыс істеуі туралы ақпаратты өңдеу мен берудің динамикалық ашық жүйесі.

Есепке сипаттама беруге мүмкіндік беретін параметрлерге байланысты есептің әр түрлі түрлерін бөлуге екі негізгі тәсілді ажыратады:

- 1) есептік ақпаратты тұтынушылардың сипатына сәйкес;
- 2) ақпаратты жинау, тіркеу және қорыту технологиясына сәйкес.

Түрлер бойынша есепке алуды жіктеудің бірінші тәсілі шаруашылық жүргізудің халықаралық практикасында неғұрлым танымал, оған сәйкес:

- қаржылық есеп;
- басқару есебі.

Қаржылық есеп тұтынушыларды қаржылық сипаттағы есептік ақпаратпен қамтамасыз етеді, сондай-ақ бірнеше ұйымдардың қызметі туралы ақпаратты салыстыруға негіз болатын ережелерді әзірлеудің арқасында мүмкіндік береді.

Басқару есебін жоспарлау, орындау және бақылау функцияларын іске асыру процесінде есептік ақпаратты ішкі тұтынушылар (яғни шешім қабылдайтын тұлғалар: басшы, құрылтайшылар, мүліктің меншік иелері және т.б.) пайдаланады. Сондай-ақ, барлық ұйымдар үшін есептің осы түрін жүргізудің жалпы тәртібін регламенттейтін нормативтік актілердің болмауы басқарушылық есептің қаржылық есепке алудың елеулі ерекшелігі болып табылады. Кез келген кәсіпорын өзінің тұтынушылары мен қызметінің ерекшеліктеріне қарай өз әдістемесін, қосымша есептік және есептік құжаттарды құра алады және стандартты емес тәсілдер мен әдістермен есеп жүргізе алады.

QO'NTUSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 4стр. из 43

4.Иллюстриялық материал: Слайдтағы презентация

5.Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- 1.Шертаева, К. Д. Фармация экономикасы : оқулық ; ҚРДенсаулықсақтаужәнеәлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : [б. и.], 2016. - 211б. С.70экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері: оқулық; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : ОҚМФА, 2015 ж.15экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики учебник / К. Д. Шертаева, О. В. Блинова, Ж. К. Шмирова ; Министерство здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2015г.10экз.
- 4.Арыстанов, Ж. М. Управление и экономика фармации учебник - Алматы :Эверо, 2015г.10экз.
- 5.Шертаева, К. Д. Экономика фармации учебник - Шымкент : , 2015г.5экз.
- Арыстанов Ж.М. Фармацияныңбасқарылуыжәне экономикасы.-Эверо,2013ж.40экз.
- 6.Арыстанов, Ж. М. Фармацияныңбасқарылуыжәнеэкономикасыоқулық. - Алматы :Эверо, 2012ж. 300экз.
- 7.Арыстанов, Ж. М. Основы управленческой этики в фармации - коммуникативные навыки: учеб.пособие - Шымкент : Б . и., 2010г.10экз.
- Управление и экономика фармации: учебник / под ред. В. Л. Багировой. - М., 2008г.130экз.

Қосымша әдебиеттер

- 1."Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5В110300-"Фармация" Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5В110300-"Фармация" : лекциялар тезисі - Шымкент : Б. ж., 2013ж.10экз.
- 2.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5В110300-"Фармация" = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5В110300-"Фармация" Шымкент : Б. ж., 2013ж.1экз.

Электронды басылымдар

- 1.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики [Электронный ресурс] : учебник / КМинистерство здравоохранения и социального развития РК. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 1.98 Мб +эл. опт. диск (CD ROM).1экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері [Электронный ресурс] : оқулық / К. Д. Шертаева, Ж. К. Шмирова, О. В. Блинова ; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015.1экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Экономика фармации [Электронный ресурс] : учебник / К. Д. Шертаева ; М-во здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : , 2015.1экз.
- 4.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5В110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5В110300-"Фармация" : лекциялар тезисі Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11- 2024-2025 5стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	

5. Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі / ҚРДСМ ШЖҚ РМК; ОҚМФА; Фармация ісін ұйымдастыру және басқару каф. - Электрон. текстовые дан. Шымкент : Б. ж., 2013. 1 экз.

6. Автоматизированная и адаптированная программа по управлению фармацевтическими товарами [Электронный ресурс] : методические рек. / К. Д. Шертаева ; Южно-Казахстанская государственная фармацевтическая академия. - Электрон. дан. (168 КБ). - Шымкент : ЮКГФА, 2009. - 36 эл. опт. диск (CD-ROM). 1 экз.

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс)

1. Есеп деген не?
2. Есепке алуды жіктеу тәсілдері.
3. Есеп түрлері.
4. Есептеу өлшеуіштері.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 бстр. из 43

№2 дәріс

1.Тақырып №2. Дәріхана ұйымының негізгі құралдарын есепке алу.

2.Мақсаты: студенттерді Қазақстан Республикасының еңбек және еңбек ақыны есепке алумен таныстыру

3.Дәріс тезистері:

Негізгі құралдар-өнімді өндіру, жұмыстарды орындау немесе қызметтер көрсету кезінде еңбек құралдары ретінде не ұйымды 12 айдан асатын кезең ішінде басқару үшін пайдаланылатын мүліктің бір бөлігі., немесе әдеттегі операциялық цикл, егер ол 12 айдан асса.

Негізгі құралдар ретінде мүлікті бухгалтерлік есепке алу үшін төрт Шартты бір мезгілде орындау қажет:

1. оны өнім өндірісінде, жұмыстарды орындау немесе қызметтер көрсету кезінде не ұйымның басқарушылық мұқтаждары үшін пайдалану;
 2. ұзақ уақыт бойы, яғни пайдалы пайдалану мерзімі 12 айдан астам. немесе әдеттегі операциялық цикл, егер ол 12 айдан асып кетсе.;
 3. ұйым осы активтерді кейіннен қайта сатуды көздемейді;
 4. ұйымға болашақта экономикалық пайда (табыс) әкелу қабілеті.
- Түгендеу объектісі негізгі құралдарды есепке алу бірлігі болып табылады

4.Иллюстриялық материал: Презентация

5.Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- 1.Шертаева, К. Д. Фармация экономикасы : оқулық ; ҚРДенсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : [б. и.], 2016. - 211б. С.70экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері: оқулық; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : ОҚМФА, 2015 ж.15экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики учебник / К. Д. Шертаева, О. В. Блинова, Ж. К. Шиминова ; Министерство здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2015г.10экз.
- 4.Арыстанов, Ж. М. Управление и экономика фармации учебник - Алматы :Эверо, 2015г.10экз.
- 5.Шертаева, К. Д. Экономика фармации учебник - Шымкент : , 2015г.5экз.
- Арыстанов Ж.М. Фармацияның басқарылуы және экономикасы.-Эверо,2013ж.40экз.
- 6.Арыстанов, Ж. М. Фармацияның басқарылуы және экономикасы оқулық. - Алматы :Эверо, 2012ж. 300экз.
- 7.Арыстанов, Ж. М. Основы управленческой этики в фармации - коммуникативные навыки: учеб.пособие - Шымкент : Б . и., 2010г.10экз.
- Управление и экономика фармации: учебник / под ред. В. Л. Багировой. - М., 2008г.130экз.

Қосымша әдебиеттер

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 7стр. из 43

1. "Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі - Шымкент : Б. ж., 2013ж.10экз.

2. Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" Шымкент : Б. ж., 2013ж.1экз.

Электронды басылымдар

1. Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики [Электронный ресурс] : учебник / КМинистерство здравоохранения и социального развития РК. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 1.98 Мб +эл. опт. диск (CD ROM).1экз.

2. Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері [Электронный ресурс] : оқулық / К. Д. Шертаева, Ж. К. Шимилова, О. В. Блинова ; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015.1экз.

3. Шертаева, К. Д. Экономика фармации [Электронный ресурс] : учебник / К. Д. Шертаева ; М-во здравоохранения и социального развития РК. ЮОГФА. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : , 2015.1экз.

4. Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

5. Фармацияның басқарылуы және экономикасы"пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі / ҚРДСМ ШЖҚ РМК; ОҚМФА; Фармация ісін ұйымдастыру және басқару каф. - Электрон. текстовые дан. Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

6. Автоматизированная и адаптированная программа по управлению фармацевтическими товарами [Электронный ресурс] : методические рек. / К. Д. Шертаева ; Южно- Казахстанская государственная фармацевтическая академия. - Электрон. дан. (168 КБ). - Шымкент : ЮОГФА, 2009. - 36 эл. опт. диск (CD-ROM). 1экз.

6.Бақылау сұрақтары (кері байланыс)

1. Негізгі құралдар.
2. Негізгі құралдардың жіктелуі.
3. Түгендеу объектісі.
4. Пайдалы пайдалану мерзімі.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 8стр. из 43

№4 дәріс

1.Тақырып №3: Дәріхана ұйымындағы тауар-материалдық құндылықтардың босату есепке алу

2.Мақсаты: Студенттердің фармацевтикалық ұйымдарда тауарлардың шығынын есепке алу туралы білімін қалыптастыру.

3.Дәріс тезистері:

Дәріханалардағы тауарлар шығысының негізгі түрі дәрілік заттарды және дәріхана ассортиментінің басқа да тауарларын сату болып табылады. Іске асырудың екі түрі бар:

- ☐ Бөлшек саудада өткізу;
- ☐ Көтерме саудада өткізу;

сондай-ақ өзге де құжатталған Шығыс

Бұл туралы " заңына сәйкес көтерме және бөлшек саудада өткізу, дәрілік заттарды, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медициналық техниканы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 30 желтоқсандағы 2011 жылғы № 1693 қаулысы)

Дәрілік заттарды, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медициналық техниканы бөлшек саудада өткізу – бұл дәрілік заттарды, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медициналық техниканы сатып алуға (әкелуден басқа), сақтауға, бөлуге, түпкі тұтынушыға өткізуге (әкетуден басқа), жоюға байланысты фармацевтикалық қызмет. Дәрілік заттарды, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медициналық техниканы көтерме саудада өткізу – Дәрілік заттарды, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медициналық техниканы сатып алумен, сақтаумен, әкелумен, әкетумен, өткізумен (халыққа дәрілік заттарды өткізуді қоспағанда), көлемін шектеусіз жойумен байланысты фармацевтикалық қызмет.

Дәріханалар мен фармацевтикалық фирмалар өндіруші берген сапа сертификаты болған жағдайда Қазақстанда тіркелген дәрілік заттарды ғана сатуға құқылы.

Дәстүрлі дәріхана ұйымдары өткізудің әрбір түрінің құрамдас бөліктері бойынша бастапқы есепке алу құжаттамасының ведомствоишілік нысандарын пайдалана отырып, тауарлардың шығысы бойынша жедел есеп жүргізеді.

Осылайша бөлшек сатудың құрамдас бөліктері болып табылады:

1. Амбулаториялық рецептура бойынша айналым.
2. Айналым бойынша рецептісіз өткізуге.
3. Ұсақ бөлшектік желінің айналымы.

Амбулаториялық рецептура бойынша айналым-бұл рецепт бойынша халыққа дәрілік заттарды сату түрі.:

- а) экстемпоральды рецептілер бойынша, яғни жеке дайындалған рецептілер бойынша түсім;
- б) дайын дәрілік түрлер үшін түсім.
- в) дәрі-дәрмектерді жеңілдікпен және тегін босату бойынша айналым

4.Иллюстриялық материал: презентация

5.Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 9стр. из 43

- 1.Шертаева, К. Д. Фармация экономикасы : оқулық ; ҚРДенсаулықсақтаужәнеәлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : [б. и.], 2016. - 211б. С.70экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері: оқулық; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : ОҚМФА, 2015 ж.15экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики учебник / К. Д. Шертаева, О. В. Блинова, Ж. К. Шмирова ; Министерство здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2015г.10экз.
- 4.Арыстанов, Ж. М. Управление и экономика фармации учебник - Алматы :Эверо, 2015г.10экз.
- 5.Шертаева, К. Д. Экономика фармации учебник - Шымкент : , 2015г.5экз.
- Арыстанов Ж.М. Фармацияныңбасқарылуыжәне экономикасы.-Эверо,2013ж.40экз.
- 6.Арыстанов, Ж. М. Фармацияныңбасқарылуыжәнеэкономикасыоқулық. - Алматы :Эверо, 2012ж. 300экз.
- 7.Арыстанов, Ж. М. Основы управленческой этики в фармации - коммуникативные навыки: учеб.пособие - Шымкент : Б . и., 2010г.10экз.
- Управление и экономика фармации: учебник / под ред. В. Л. Багировой. - М., 2008г.130экз.

Қосымша әдебиеттер

- 1."Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі - Шымкент : Б. ж., 2013ж.10экз.
- 2.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" Шымкент : Б. ж., 2013ж.1экз.

Электронды басылымдар

- 1.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики [Электронный ресурс] : учебник / КМинистерство здравоохранения и социального развития РК. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 1.98 Мб +эл. опт. диск (CD ROM).1экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері [Электронный ресурс] : оқулық / К. Д. Шертаева, Ж. К. Шмирова, О. В. Блинова ; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015.1экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Экономика фармации [Электронный ресурс] : учебник / К. Д. Шертаева ; М-во здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : , 2015.1экз.
- 4.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.
- 5.Фармацияның басқарылуы және экономикасы"пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі / ҚРДСМ ШЖҚ РМК; ОҚМФА; Фармация ісін ұйымдастыру және басқару каф. - Электрон. текстовые дан. Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»		
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11- 2024-2025 10стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		

6. Автоматизированная и адаптированная программа по управлению фармацевтическими товарами [Электронный ресурс] : методические рек. / К. Д. Шертаева ; Южно-Казахстанская государственная фармацевтическая академия. - Электрон. дан. (168 КБ). - Шымкент : ЮКГФА, 2009. - 36 эл. опт. диск (CD-ROM). 1экз.

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Дәріханадағы тауарлар шығысының негізгі түрлері.
2. Экстемпоральді Рецептұраны есепке алу.
3. Дайын дәрілік түрлерді есепке алу.
4. Дәрілердің жеңілдікті босатылуын есепке алу.
5. Көтерме сатуды есепке алу.
6. Айналымы көтерме тарифы бойынша босату және басқа да ұйымдарға.
7. Әр түрлі қажеттіліктерге арналған тауарлар шығыны.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 11стр. из 43

№ 5 дәріс

1.Тақырып №4 Дәріхана ұйымындағы тауар-материалдық құндылықтардың босату есепке алу

2.Мақсаты: Студенттердің фармацевтикалық ұйымдарда тауарлардың шығынын есепке алу туралы білімін қалыптастыру.

3.Дәріс тезистері:

Ақша қаражатын есепке алудың негізгі ұғымдары мен міндеттері

Кез келген ұйымның ақша қаражаты есепке алудың міндетті объектісі болып табылады және мынадай түрде болуы мүмкін: кассадағы қолма-қол ақша қаражаты, есеп айырысу шотындағы және банктердегі басқа шоттардағы ақша қаражаты. Кең мағынада ақша активтеріне оңай сатылатын бағалы қағаздарға салымдар және ақша қаражатын алуға талаптар да жатады.

Жүргізу тәртібі кассалық құжаттарды ҚР-да орнатылған-ҚР қаржы Министрінің бекітуі туралы "бухгалтерлік есепті жүргізу Ережесін 22 маусым 2007 жылғы № 221.

Ұйымда қолма — қол ақша қаражатын қабылдау, сақтау және жұмсау үшін кассаның қауіпсіздігі мен сенімділігінің талаптарын қанағаттандыратын арнайы жабдықталған үй-жай-касса болуы тиіс. Дәріханалық ұйымдар, әдетте, сақтау кассадағы ақша қаражатын жүзеге асырылады отқа жанбайтын металл жәшіктерде, олар жұмыс аяқталғаннан кассалары кілтпен жабады және сүргі мөрмен кассир.

Ақша қаражаты тұрақты қозғалыста. Олар жеткізушілермен және мердігерлермен, сатып алушылармен, Тапсырыс берушілермен, бюджетпен және бюджеттен тыс қорлармен, банктермен, қызметкерлермен, әртүрлі заңды және жеке тұлғалармен есеп айырысады. Қолда бар ағымдағы міндеттемелер бойынша есеп айырысу үшін жеткілікті ақша қаражаты бар ұйымдар төлем қабілеті бар деп есептеледі. Бірақ ақша қаражатының кез келген артық қорлары олардың айналымының бәсеңдеуіне, ал инфляция жағдайында олардың құнсыздануы есебінен тікелей шығындарға әкеледі. Сондықтан, ақша ағындарын тиімді басқару ұйымның барлық кәсіпкерлік қызметі үшін маңызды.

1 қолма-қол ақшаны қабылдау және беру және кассалық құжаттарды ресімдеу тәртібі

Банкноттар мен монеталарды төлемдерге қабылдау кезінде жеке кәсіпкердің немесе ұйымның кассирі немесе оны алмастыратын тұлға (бұдан әрі — кассир) ҚР Ұлттық Банкі белгілеген ақша белгілерінің төлемділігін анықтау белгілері мен тәртібін басшылыққа алады.

Негізгі жарналарының түсуі немесе шығуы ақша қаражатының кассадан кәсіпорын болып табылады кассалық кіріс ордер және шығыс кассалық ордер. ҚР қаржы Министрінің бекітуі туралы "" бастапқы есеп құжаттарының нысандарын 21 маусымдағы 2007 жылғы № 216 тізбесі біріздендірілген нысандары үшін қолданылатын есепке алу кассалық операциялар.

Қолма-қол ақшаны қабылдау бас бухгалтер қол қойған кассалық кіріс ордері бойынша жүргізіледі.

Қабылдау кезінде қолма-қол ақша кеңселер және кассирдің мөрімен куәландырылған.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11-	
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	2024-2025 12стр. из 43	

Кассадан қолма-қол ақшаны беру кассалық шығыс ордері немесе тиісінше ресімделген басқа құжат бойынша, осы құжаттарға Шығыс ордерінің деректемелері бар мөртабан қою арқылы жүргізіледі. Қолма-қол ақша беруге арналған құжаттарға дара кәсіпкер немесе ұйым басшысы немесе оны алмастыратын тұлға, бас бухгалтер және кассир қол қоюға тиіс.

Кассалық кіріс ордері (КО-1 нысаны) кәсіпорынның кассасына қолма-қол ақша қаражатының түсуін ресімдеу үшін пайдаланылады. Құжат бір данада жасалады және оған бас бухгалтер немесе осыған өкілеттігі бар тұлға қол қояды. Кассалық кіріс ордерінің түбіртегіне сондай-ақ бас бухгалтер немесе уәкілетті тұлға және кассир қол қояды. Егер кәсіпорында бухгалтерлік есепті бір бухгалтер жүргізетін болса, кассалық кіріс ордерінің түбіртегіне ол екі рет қол қояды. Құжат кассирдің мөрімен (мөртабанымен) куәландырылады, кіріс және шығыс кассалық құжаттарын тіркеу журналында тиісті жазба жасалады, содан кейін түбіртек ақша енгізген адамның қолына беріледі, ал кіріс кассалық ордері кәсіпорынның кассасында қалады.

Дәріханадағы кассалық кіріс операцияларына:

тұрғындарға сатылған тауарлар үшін кассаға түсім түсуі
ұсақ бөлшек желіден дәріханаға бекітілген түсімнің кассаға түсуі;
есеп беретін тұлғалардың кассаға есеп беруге берілген пайдаланылмаған сомалардың қалдықтарын қайтаруы (іссапар шығыстарына, шаруашылық мұқтаждары үшін □);

медициналық мақсаттағы заттарды жалға беру үшін төлемнің түсуі (мысалы, сүйектерді, оттегі жастықтарын және т. б. прокатқа беру.)

түгендеу нәтижелері бойынша анықталған жетіспеушіліктерді өтеуге сомалардың түсуі;

□ қайтару демек, бұрын берілген несие (мысалы, сатып алуға, тұрғын үйді жөндеу және т. б.);

қолма-қол ақшаның кассаға түсуіне байланысты басқа да операциялар □

Халыққа сатылған тауарлар үшін кассаға түсімнің түсуі кассаға ақша түсуінің басты көзі болып табылады. Барлық жіберілген Тауарлар үшін халықтан ақша қабылдауды кассир немесе уәкілетті адам (фармацевт) жүргізеді. Ауысым соңында әрбір бөлімнің қызметкерлері барлық өтелген чектерді есептейді және есеп нәтижелерін кассалық есептеуіштің көрсеткіштерімен салыстырады. Ауысым ішіндегі түсім сомасы кассада ауысым басындағы және аяғындағы есептегіште белгіленген сомалар арасындағы айырмашылық ретінде айқындалады. Кассаның деректері бойынша чектерді есептей отырып, түсімді салыстырып тексеру нәтижелері туралы бөлімдерде кассир-операционист журналы толтырылады.

Саналған чектер пакеттерге 50-100 данадан буып-түйіледі, онда күні, чектердің саны, ауысым ішіндегі түсім сомасы көрсетіледі, чектерді санауды жүргізген адамның қолы қойылады. Чектер материалдық жауапты тұлғада сатылған күннен бастап кемінде 30 күн сақталады.

Кассаға дәріханаға бекітілген ұсақ бөлшек торабынан түскен түсімнің түсуін кассир кіріс кассалық ордерімен рәсімдейді. 16 (КО-1 нысаны). Кассалық кіріс ордері 2 бөліктен тұрады: кіріс ордері мен түбіртектің өзі. Кассалық кіріс ордерінің екі бөлігіне кассир немесе уәкілетті тұлға және бас бухгалтер, сондай-ақ түсімді тапсырған тұлға қол қояды. Кесу сызығына мекеменің мөрі қойылады. Түбіртектің түбіршегі түсімді тапсырған адамға беріледі.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 13стр. из 43

Есеп беретін сомаларды қайтару кассалық кіріс ордерімен ресімделеді. Ақшаны қайтарған адамға кассир кассалық кіріс ордерінің түбіртегін береді.

Жалға берілген заттарға ақы төлеу түсімі 2 данада міндеттемемен ресімделеді. Затты алушыдан жалға алу құны ғана алынады. Заттарды жалға беру кезінде дәріханада жалға берілетін медициналық заттарды беру журналы толтырылады.

Кассалық шығыс операциялары

Кассалық шығыс операциялары қолма-қол ақша қаражатын жұмсауға байланысты.

Мұндай операциялардың қатарына кіреді:

- * түсімді банкке тапсыру;
- выплата заработной платы;
- * дайындаушылардан қабылданған дәрілік-өсімдік шикізатына ақы төлеу;
- * халықтан дәріхана шыны ыдыстарын сатып алу;
- * есепке ақша беру;
- қолма-қол ақшаны жұмсауға байланысты басқа операциялар.

түсімді банкке тапсыру

Қолма-қол есеп айырысу арқылы тауарларды сатудан түскен дәріхананың күнделікті түсімі оған қызмет көрсететін банкке тапсырылуы тиіс.

Инкассаторға ақша беру үшін кассир оларды купюралар бойынша сұрыптап, Мұқият санап, арнайы сөмкеге салып қоюға тиіс. Бір мезгілде үш данада жолдама ведомосы толтырылады. Тізімдеменің бір данасын ақшамен бірге сөмкеге салады, сөмкені дәріхананың пломбирімен пломбалайды. Кассир немесе дәріхана меңгерушісі инкассаторда жеке куәлігінің болуын тексеруі тиіс. Содан кейін инкассатор жолдама ведомосының көшірмесіне қол қояды, ол содан кейін дәріханада қалады, ақшасы бар сөмкені және жолдама ведомосының екінші данасын алады және кассирге келесі күні толтыру үшін бос сөмкені береді.

выплата заработной платы

Еңбекке ақы төлеуді, еңбекке уақытша жарамсыздығы бойынша жәрдемақыларды, стипендияларды, сыйлықтарды төлеуді кассир әрбір алушыға шығыс ордерін жасамай төлем ведомостары бойынша жүргізеді.

Берілген жалақының жалпы сомасына бір шығыс ордері жасалады, оның күні мен нөмірі әрбір төлем ведомосына қойылады.

Дайындаушылардан қабылданған дәрілік-өсімдік шикізатына төлем қабылдау түбіртегінің негізінде 3 данада жүргізіледі. Түбіртектің бір данасы қабылданған шикізатты төлеу үшін кассаға ұсынылады. Квитанция кассада ақшаны жұмсау үшін Ақтау құжаты ретінде қалады. Екінші дана дайындаушыға беріледі. Қабылдау түбіртегінің үшінші данасын шикізатпен бірге Бөлімге береді.

Халыққа дәріханалық шыны ыдысты сатып алу бұрын пайдалануда болған шыны ыдысты сатып алу ведомствосымен қалыптастырылады.

Іссапар және басқа да қажеттіліктерге, сондай-ақ шаруашылық шығыстарына есепке ақша беру дәріхананың кассасынан жүзеге асырылады. Қызметтік іссапарларға ақы төлеуге іссапар туралы ережеде көзделген, екі жаққа жол жүру құнын, қонақ үйге ақы төлеуді және тәуліктік ақыны қамтитын қолма-қол ақша береді. Осы ақшаны есепке беру кассалық шығыс ордерімен (КО-2 нысаны) ресімделеді.

Кассалық кітапты ресімдеу

Дәріхана ұйымдары барлық түсімдерді және қолма-қол ақша беруді касса кітабында, КО-3 нысанын ескереді (сурет.18) соңғы бетте нөмірленуі, тігілуі және сүргіш мөрмен бекітілуі тиіс, онда: "бұл кітапта __ Парақ нөмірленуі және тігілуі" деген

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 14стр. из 43

жазба жазылады. Касса кітабындағы парақтар саны фармацевтикалық ұйымның басшысы мен бас бухгалтерінің қолдарымен расталады.

Касса кітабының әрбір парағы екі тең бөліктен тұрады: олардың бірін (көлденең сызықпен) бірінші дана ретінде кассир толтырады, екіншісін (сызықсыз) кассир алдыңғы және артқы жағынан екінші дана ретінде тек көшірме қағаз арқылы шарикті қаламмен толтырады. Парақтардың бірінші және екінші даналары бірдей нөмірлермен нөмірленеді. Парақтардың бірінші даналары касса кітабында қалады. Парақтардың екінші даналары жыртылмалы болуы тиіс, олар кассирдің есебі болып табылады және операциялардың соңына дейін бір күн ішінде үзілмейді.

Кассир "күн басындағы қалдық" деген жолдан кейін парақтың ажырамас бөлігінің бет жағында кассалық операциялар жазбасын бастайды. Күн басындағы қалдық кассадағы ақша қаражатының нақты болуына қарай жазылады және алдыңғы күннің соңындағы қалдықтармен сәйкес келуі тиіс.

Парақты алдын ала кескіш сызықпен бүгіп, парақтың жыртылмалы бөлігін парақтың астына қояды, ол кітапта қалады.

Жұмыс күнінің соңында кассир операциялардың қорытындыларын артқы есептейді, келесі күннің басына қалдық шығарады және бухгалтерге қол қойғызып "кассалық кітаптың" екінші жыртылмалы парағын оған ақша берілген немесе бір күн ішінде қабылданған барлық құжаттарды қоса бере отырып береді.

Кассаны тексеру және кассалық тәртіптің сақталуын бақылау

Ұйым басшысы белгілеген мерзімде барлық қолма-қол ақшаны толық парақтап қайта санай отырып және кассадағы чектер мен бағалы қағаздарды тексере отырып, кассаға кенеттен тексеру жүргізіледі. Кассаға ревизия жүргізу үшін ұйым басшысының бұйрығымен комиссия тағайындалады, ол ревизия нәтижелері бойынша екі данада Акт жасайды.

Ревизия кассада кем шығу немесе артық шығу анықталған кезде актіде кем шығу немесе артық шығу сомасы және олардың пайда болу жағдайлары көрсетіледі.

Есеп айырысу операцияларын есепке алу

Шаруашылық қызмет процесінде ұйымдар арасында тауар-материалдық құндылықтарды жеткізуге және қызмет көрсетуге ақы төлеуге, дайын өнімді сатуға байланысты әртүрлі есеп айырысу-ақшалай қатынастар туындайды, әр түрлі қаржылық міндеттемелерді орындаумен (бюджетке төлемдер, бюджеттен тыс қорларға аударымдар, несиелер мен қарыздарды өтеу және т.б.). Көрсетілген есеп айырысулар қолма-қол ақшасыз төлемдермен, яғни ақша қаражатын төлеушінің есеп айырысу шотынан банк бөлімшелері арқылы алушының шотына аудару арқылы жүзеге асырылады.

Барлық ұйымдар еркін ақша қаражатын банктердегі шоттарда сақтауға міндетті. Олар банктің кез келген бөлімшесінде есеп айырысу, кредиттік және кассалық операциялардың барлық түрлерін жүргізу үшін есеп айырысу шотын ашуға құқылы.

Есеп айырысу шотын ашу үшін ұйым банк мекемесіне ұсынады:

- * есеп айырысу шотын ашу туралы өтініш;
- * құрылтай құжаттарының көшірмелері;
- * ұйымды мемлекеттік тіркеу туралы куәліктің көшірмесі;
- * салық есебіне қою туралы анықтама;
- * мемлекеттік бюджеттен тыс қорларға есепке қою туралы анықтама;
- * құралдарды иеленушілердің қол қою үлгілері және мөр бедері бар карточка •

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 15стр. из 43

Ашық шотқа нөмір беріледі, содан кейін есеп айырысу шоты бойынша қаражаттың қозғалысын көрсететін барлық құжаттарда көрсетіледі.

Есеп айырысу шоты бойынша операцияларды ресімдеу және жасау тәртібі қолданыстағы заңнамамен және ережелермен, нұсқаулықтармен және ҚР Ұлттық Банкінің ережелерімен реттеледі.

Ұйым мен банк арасындағы өзара қарым-қатынас шарт негізінде құрылады, онда банк қызметтерінің тізбесі, қызметтер үшін комиссиялық сыйақы тарифтері, төлем құжаттарын өңдеу мерзімдері, қаражатты орналастыру шарттары, Тараптардың құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі және т. б. белгіленеді.

Ақша қаражаты есеп айырысу шотынан тек клиенттің өкімі бойынша есептен шығарылады. Банктің бастамасы бойынша мерзімі өткен несиелер мен олар бойынша пайыздар үшін төлемдер, сондай-ақ банк клиентке коммуналдық қызметтер мен байланыс қызметтерін ұсынатын ұйымдардың төлем талаптары мен инкассалық тапсырмалары бойынша аударымдар ерекше жағдайлар жасайды. Бұдан басқа, банктер клиенттің есеп айырысу шотынан оның келісімінсіз сот органдарының, салық органдарының және заңдар немесе жергілікті билік органдары осындай құқық беретін басқа да мекемелердің атқару парақтары бойынша төлемдерді жүзеге асыра алады.

Қаражат есеп айырысу-төлем құжаттарының түсуінің күнтізбелік кезектілігі тәртібімен ұйымның есеп айырысу шотынан есептен шығарылады. Бірақ кейбір басымдықтар бар: бірінші кезекте атқару құжаттары бойынша ақша қаражаты есептен шығарылады, содан кейін бюджетке және мемлекеттік бюджеттен тыс қорларға төлемдерді аударуға төлем құжаттары бойынша қаражат есептен шығарылады, содан кейін еңбек шарты (Келісім-шарт) бойынша және басқа да ақшалай талаптар бойынша жұмыс істейтін адамдармен еңбекақы төлеу жөніндегі есеп айырысу үшін қаражат аударылады.

Есеп айырысу шотындағы қаражат қозғалысы банктік төлем құжаттарымен ресімделеді. Мұндай құжаттарға: қолма-қол ақша жарнасы туралы хабарландырулар, төлем тапсырмалары, төлем талаптары, инкассалық тапсырмалар, чектер мен аккредитивтер, банк карталары жатады. Қолма-қол ақша жарнасы туралы хабарландырумен банк кассасына қолма-қол ақша өткізу ресімделеді. Банк ақшаны қабылдауды растау үшін клиентке түбіртек береді.

Көбінесе қолма-қол ақшасыз есеп айырысуды жүзеге асыру кезінде төлем тапсырмалары пайдаланылады, олар ұйымның оған қызмет көрсететін банкке белгілі бір соманы өз шотынан қаражат алушының шотына аудару туралы тапсырмасы болып табылады.

Төлем талабы төлеушіге банк арқылы белгілі бір соманы алушы ұйымға төлеу туралы талапты қамтитын есеп айырысу құжаты болып табылады.

Төлем талаптары мен инкассалық тапсырмаларға сәйкес жүзеге асырылатын операциялардың айырмашылығы, біріншісі — төлеуші акцептпен (яғни оның келісімін ескере отырып) немесе онсыз, ал екіншісін-даусыз тәртіппен жүргізуі мүмкін.

Чек-бұл чек берушінің банкіне белгілі бір (чекте) ақша сомасын чек ұстаушының пайдасына төлем жасауға ешқандай қатысы жоқ өкімді қамтитын бағалы қағаз. Чекті ұйым есеп айырысу шотынан қолма-қол ақша алу үшін пайдаланады. Чек бір данада кассирдің немесе ақша алу сеніп тапсырылған басқа тұлғаның атына жазылады.

Аккредитив - бұл сатып алушы Банкінің өнім берушінің банкіне сатып алушының аккредитив өтінішінде көзделген шарттарда жөнелтілген тауар немесе көрсетілген қызмет үшін өнім берушінің шоттарын төлеу тапсырмасы-аккредитивті ашқан Банк

ONȚŪSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11-	
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	2024-2025 16стр. из 43	

өнім берушіге төлем (акцептеу немесе аударым векселін есепке алу) жүргізе алады немесе басқа банкке осындай төлемдерді жүргізуге, олар құжаттарды ұсынған және аккредитивте көзделген шарттарды орындаған жағдайда өкілеттік бере алады. Аккредитив тек бір жеткізушімен есеп айырысуға арналған. Бір мезгілде бірнеше аккредитивтер ашылуы мүмкін.

Барлық банктік төлем құжаттарында міндетті деректемелерден басқа Төлемнің мақсаты көрсетіледі. Төлем банктік құжаттарында түзетуге, өшіруге және түзетуге жол берілмейді.

Қазіргі уақытта түрлі ұйымдар арасындағы есеп айырысуда ақшаны ішінара ауыстыратын вексельдер ұйымдары арасындағы есеп айырысу қатынастарын ресімдеу үшін кеңінен қолданылады. Вексель есеп айырысуда ғана емес, сондай-ақ тауар кредиттерін ресімдеуде де, үшінші тұлғаның міндеттемелерін қамтамасыз ету құралы ретінде кредит немесе қарыз алу үшін кепіл ретінде пайдаланылуы мүмкін және т. б. Вексель бір Тарап (вексель беруші) екінші Тарапқа (вексель ұстаушыға) берген және оның иесіне міндеттеме мерзімі аяқталғаннан кейін (немесе мерзімінен бұрын) борышкерден вексельде көрсетілген ақша сомасын талап етуге құқық беретін қатаң белгіленген нысандағы жазбаша шартсыз борыштық ақшалай міндеттеме болып табылады.

Вексельдер қарапайым және аударым. Қарапайым вексель екі тараптың — вексель беруші мен вексель ұстаушы мәмілесін ресімдейді. Вексель беруші бір мезгілде вексельде көрсетілген ақша сомасын төлеуші болып табылады.

4.Иллюстриялық материал: презентация

5.Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- 1.Шертаева, К. Д. Фармация экономикасы : оқулық ; ҚРДенсаулықсақтаужәнеәлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : [б. и.], 2016. - 211б. С.70экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері: оқулық; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : ОҚМФА, 2015 ж.15экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики учебник / К. Д. Шертаева, О. В. Блинова, Ж. К. Шиминова ; Министерство здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2015г.10экз.
- 4.Арыстанов, Ж. М. Управление и экономика фармации учебник - Алматы :Эверо, 2015г.10экз.
- 5.Шертаева, К. Д. Экономика фармации учебник - Шымкент : , 2015г.5экз.
- Арыстанов Ж.М. Фармацияныңбасқарылуыжәне экономикасы.-Эверо,2013ж.40экз.
- 6.Арыстанов, Ж. М. Фармацияныңбасқарылуыжәнеэкономикасыоқулық. - Алматы :Эверо, 2012ж. 300экз.
- 7.Арыстанов, Ж. М. Основы управленческой этики в фармации - коммуникативные навыки: учеб.пособие - Шымкент : Б . и., 2010г.10экз.
- Управление и экономика фармации: учебник / под ред. В. Л. Багировой. - М., 2008г.130экз.

Қосымша әдебиеттер

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025
		17стр. из 43

1. "Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі - Шымкент : Б. ж., 2013ж.10экз.

2. Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" Шымкент : Б. ж., 2013ж.1экз.

Электронды басылымдар

1. Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики [Электронный ресурс] : учебник / КМинистерство здравоохранения и социального развития РК. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 1.98 Мб +эл. опт. диск (CD ROM).1экз.

2. Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері [Электронный ресурс] : оқулық / К. Д. Шертаева, Ж. К. Шиминова, О. В. Блинова ; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015.1экз.

3. Шертаева, К. Д. Экономика фармации [Электронный ресурс] : учебник / К. Д. Шертаева ; М-во здравоохранения и социального развития РК. ЮОГФА. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : , 2015.1экз.

4. Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

5. Фармацияның басқарылуы және экономикасы"пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі / ҚРДСМ ШЖҚ РМК; ОҚМФА; Фармация ісін ұйымдастыру және басқару каф. - Электрон. текстовые дан. Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

6. Автоматизированная и адаптированная программа по управлению фармацевтическими товарами [Электронный ресурс] : методические рек. / К. Д. Шертаева ; Южно- Казахстанская государственная фармацевтическая академия. - Электрон. дан. (168 КБ). - Шымкент : ЮОГФА, 2009. - 36 эл. опт. диск (CD-ROM). 1экз.

6.Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Ақша қаражатын есепке алудың негізгі ұғымдары мен міндеттері.
2. Қолма-қол ақшаны қабылдау және беру тәртібі және кассалық құжаттаманы ресімдеу.
3. Кассалық шығыс операциялары.
4. Кассалық кітапты ресімдеу.
5. Есеп айырысу операциялары

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11-	
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	2024-2025 18стр. из 43	

№ 7 дәріс

1.Тақырып №5: Еңбек және жалақы есебі

2. Мақсаты: Фармацевтикалық ұйымдардағы еңбек және жалақы есебі туралы студенттердің білімін қалыптастыру.

3.Дәріс тезистері:

Жалақы-нақты орындалған жұмыс үшін, сондай-ақ жұмыс уақытына қосылатын кезеңдер үшін қызметкерлер алған ақшалай немесе заттай нысандағы сыйақылар жиынтығы.

Өйткені, көзі жалақы болып табылады, онда ол шамасы қорының заработнойной платытрудового ұжымның, әрбір қызметкер қойылуы тиіс тікелей тәуелділік қол жеткізілген түпкілікті нәтижелері. Жалақыны жоспарлау қамтамасыз етуі тиіс:

° тауарларды, өндірілетін өнімді (қызметтерді, жұмыстарды)іске асырудың өсуі өндіріс тиімділігін және оның бәсекеге қабілеттілігін арттыру;
қызметкерлердің материалдық әл-ауқатын арттыру.

Жалақы қорын жоспарлауға ұйымның барлық қызметкерлері де, жұмыс істеушілердің жекелеген санаттары бойынша да орташа жалақы қорының сомасын есептеу кіреді.

Жалақы қорын жоспарлау үшін бастапқы деректер:

- * заттай және құндық мәндегі өндірістік бағдарлама;
- * бағдарламаны орындау үшін қажетті қызметкерлердің құрамы мен біліктілік деңгейі;
- * қолданыстағы тарифтік жүйе;
- * қолданылатын еңбек ақы төлеу нысандары мен жүйелері;
- қызмет көрсету нормалары мен аймақтары, сондай-ақ Еңбек және жалақы бойынша заңнамалық актілер.

Төлем қоры екі негізгі бөліктен тұрады:

- * жалақы қоры;
- * материалдық көтермелеу қоры •

Қорының құрамына еңбек платывключается негізгі және қосымша жалақы. Негізгі жатады еңбегіне ақы төлеу орындалған жұмыстар үшін.

Оплата за отработанное время (негізгі жалақы):

- жұмыс істеген уақыт үшін тарифтік ставкалар мен айлықақы бойынша қызметкерлерге есептелген жалақы;
- жалақы үшін выполненнуюработу бойынша кесімді бағалау;
- ынталандыратын қосымша ақы мен тарифтік ставкалар және лауазымдық жалақыларына (кәсіби шеберлігі, мамандықтар мен лауазымдарды қоса атқару және т. б.);
- компенсационные выплаты, связанные с режимімен және еңбек жағдайларымен;
- * зиянды немесе қауіпті жағдайлардағы және ауыр жұмыстардағы жұмыс үшін қосымша ақылар;
- * түнгі уақыттағы жұмыс үшін қосымша ақы;
- * демалыс және мереке күндері жұмысқа ақы төлеу;
- * үстеме жұмысқа ақы төлеу;
- * негізгі жұмыстан босатылған және қызметкерлерді даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыру үшін тартылатын білікті жұмысшылардың, Басшылардың, мамандардың еңбегіне ақы төлеу;

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 19стр. из 43

- уақытша орынбасары кезінде төлемдердегі айырмашылықты төлеу;
 - * қоса атқару бойынша жұмысқа қабылданған тұлғалардың еңбегіне ақы төлеу;
 - еңбек несписочного состава.
- Қосымша жалақыға орындалған жұмыс үшін емес, қолданыстағы заңнамаға сәйкес жүргізілетін кәсіпорындардың қызметкерлеріне төленетін төлемдер енгізіледі.
- Жұмыс істемеген уақыт үшін ақы төлеу (қосымша жалақысы):
- * бір жылғы жұмыс қорытындысы бойынша сыйақы;
 - * жыл сайынғы және қосымша демалыстарға ақы төлеу (пайдаланылмаған демалыс үшін ақшалай өтемақысыз);
 - жыл сайынғы демалыс беру кезінде қосымша төлемдер (заңнамаға сәйкес қалыпты демалыс сомасынан артық));
 - * қызметкерлердің қосымша берілген демалыстарына (заңнамада көзделгеннен тыс) ақы төлеу;
 - * білім беру мекемелерінде оқитын қызметкерлерге берілген оқу демалыстарына ақы төлеу;
 - кәсіби даярлауға, біліктілікті арттыруға немесе екінші мамандықтарға оқытуға жіберілген қызметкерлерді оқыту кезеңіне ақы төлеу;
 - мемлекеттік немесе қоғамдық міндеттерді орындауға тартылған қызметкерлердің еңбегіне ақы төлеу;
 - * әкімшіліктің бастамасы бойынша толық емес жұмыс уақытында мәжбүрлі жұмыс істеген қызметкерлерге жұмыс істемеген уақыт үшін төленген сомалар;
 - * донор-қызметкерлерге қан тапсырған әрбір күннен кейін берілетін тексеру, қан тапсыру және демалыс күндері үшін ақы төлеу;
 - * қызметкердің кінәсінен емес бос тұрып қалу төлемі;
 - * амалсыз бос жүрген уақытына ақы төлеу.
- Материалдық көтермелеу қорына қосылады:
- * шаруашылық қызмет көрсеткіштерін орындағаны үшін ай сайынғы сыйлықақы;
 - * шығарылатын өнімнің сапасы үшін сыйақы;
- Қолданыстағы практикада жалпы кәсіпорын бойынша да, құрылымдық бөлімшелер бойынша да еңбекақы төлеу қорын қалыптастырудың әртүрлі әдістері пайдаланылады. Айта кету керек, ең жақсы түрде бұл міндетті шеше алады нормативтік әдіс еңбекақы төлеу қорын қалыптастыру. Дәл осы әдіс дамыған нарықтық экономикасы бар елдердегі компаниялардың көпшілігін пайдаланады. Алайда, ол мынадай шарттар болған кезде ғана пәрменді болуы мүмкін: біріншіден, нормативтер тұрақты, ұзақ мерзімді болуы тиіс, ұжымның еңбек жағдайларына байланысты емес факторлар өндіріс көлеміне әсер еткен жағдайда ғана өзгеруі тиіс. Екіншіден, нормативтері мен еңбекақы төлеу қорын қалыптастыру тиіс емес жеке, ал топтық.
- Ақы төлеуге арналған шығыстарды реттеу тетігі мынадай элементтерден тұрады::
- * өнімнің өзіндік құнына қосылатын еңбекақы төлеуге арналған шығындардың нормаланатын мөлшерін анықтау тәртібі;
 - нормативтік мөлшерден асатын еңбекақы төлеу шығыстарына салық салу тәртібі.
- Нарықтық экономикасы дамыған елдерде жұмыспен қамту және өндірістің экономикалық тиімділігін арттыру саласындағы тепе-теңдікке қол жеткізудің маңызды құралы ретінде көптеген мамандар икемді жалақыға көшуді ұсынады. Кәсіпорын деңгейінде-бұл жалақыны оның шаруашылық қызметінің қорытындыларымен, өндірістің тиімділігімен байланыстыру, бұл ұжымдық шарт арқылы өте тиімді іске асырылады.

ON'TUSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 20стр. из 43

Онда жұмыс істейтіндердің барлық санаттарының еңбегіне ақы төлеу қағидаларын, тәртібін нақты тұжырымдау, еңбекке ақы төлеу мөлшерінің, қол жеткізілген түпкілікті нәтижелерге тікелей тәуелділігін белгілеу қажет.

Еңбекақы құрылымы

Еңбекке ақы төлеудің екі түрі бар:

Уақыт – еңбек ақы төлеу кезінде қызметкердің еңбекақысы негізге алына отырып есептеледі белгіленген тарифтік ставка немесе жалақыдан уақыт.

Кесімді нысаны бойынша еңбек ақы төлеу кезінде қызметкердің еңбекақысы негізге алына отырып есептеледі алдын ала белгіленген ақы төлеу мөлшерін, әр бірлігі үшін сапалы дайындалған өнім.

Өз кезегінде, еңбекке ақы төлеу түрі, еңбек қамтиды екі:

қарапайым уақытпен - жалақы тек жұмыс істеген уақыт санына байланысты;

уақыттық-сыйлықақылық - қызметкерлерге еңбекақы тек нақты жұмыс істелген уақыт, бірақ және сыйлық.

Кезінде еңбекақы төлеу трудаоснованием есептеу үшін еңбек ақы істелген.

Сақталған– бұл еңбек ақы мөлшері бір бірлік үшін сапалы дайындалған өнім.

Кесімді еңбек ақы төлеу мүмкін:

тікелей кесімді-әрбір бірліктің төлемі бір және сол баға бойынша жүргізіледі;

кесімді-сыйлық– ақы төлеуден басқа әр бірлігі үшін, бірдей расценке қарастырылған сыйлықақысын есептеу үшін нақты көрсеткіштерге;

кесімді-прогрессивті-белгіленген нормалардан артық өнім бірлігі үшін ақы төлеу неғұрлым жоғары бағалар бойынша жүргізіледі;

ұжымдық (бригадалық) кесімді

Дәріханалық ұйымдарда еңбекке ақы төлеудің мерзімдік-сыйлықақы жүйесі жиі қолданылады, яғни жалақы лауазымдық жалақы мен жұмыс істелген уақыт санына, сондай-ақ жұмыста белгілі бір көрсеткіштерге қол жеткізгені үшін негізгі жалақыдан тыс қосымша сыйақыға (өткізу көлемі, қызмет көрсету сапасы және т.б.) сүйене отырып төленеді.

Фармацевтикалық ұйымдарда еңбекақы төлеу

Сәйкес ст. 126 "еңбекақы төлеу Жүйесінің Еңбек демалысы беріледі, еңбекке ақы төлеу әрбір қызметкер байланысты болады, жеке еңбек үлесі, еңбек сапасын және ең жоғары мөлшері шектелмейді. Тыйым салынған қандай да төмендетуге еңбегіне қарай, жынысы, жасы, ұлты.

Тәжірибесі қалыптасқан бірқатар принциптерін негізделетін еңбекке ақы төлеу:

еңбек ақы төлеу еңбек санына (уақытына) және сапасына (біліктілігі) сәйкес жүргізіледі.);

тең еңбек үшін тең төлем болуы тиіс;

неғұрлым өндірістік жұмыс үшін жоғары төлем болуы керек;

□ еңбекақы жағдайына байланысты оны орындау. Жұмыстарды орындау шарттары мынадай түрде сараланады: қалыпты, ыстық, кернеулі, зиянды және қауіпті.

Нарық жағдайында еңбекке ақы төлеу тәсілдері принципті түрде өзгереді: еңбек шығындары емес, нәтижелер, пайда қызметкерлердің еңбек саны мен сапасын бағалаудың негізгі критерийіне, барлық ұйымдық-құқықтық нысандағы кәсіпорындар қызметкерлерінің жеке табыс көзіне айналады. Еңбекке ақы төлеудің тарифтік емес жүйелері, "құбылмалы жалақы" жүйесі, пайдаға қатысу жүйелері, қызметкердің еңбегін бағалауға негізделген жалақыны дараландыру жүйесі және басқа да көптеген мәселелер

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»		
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11- 2024-2025 21стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		

кеңінен таралған. Бірақ олардың негізінде біз қарастырған негізгі нысандар мен еңбекақы төлеу жүйесі жатыр.

Еңбекке ақы төлеу жүйесі икемді, еңбек өнімділігін арттыруды ынталандыратын, жеткілікті уәждемелік әсерге ие болуға тиіс. Бұл ретте еңбекақы төлеудің өсуі Еңбек өнімділігі мен өндіріс тиімділігінің өсу қарқынынан озық болмауға тиіс. Төлем жүйесінің икемділігі жалақының белгілі бір бөлігі кәсіпорын жұмысының жалпы тиімділігіне тәуелді болып, егер қызметкер қате жіберген болса, ол оған ақы төлеуге тиіс.

7.4 еңбекақы төлеу нысандары

Дәріхана практикасында еңбекақы төлеудің тарифтік немесе тарифтік емес жүйесі қолданылады.

Еңбекке ақы төлеудің тарифтік жүйесі

Тарифтік модель-бұл жалақыны ұйымдастыру нұсқасы, оның негізінде тарифтік жүйе жатады, ол қызметкерлердің еңбегіне ақы төлеу үшін жалақы ставкаларының (жұмысшылар мен қызметшілердің лауазымдық айлықтарының тарифтік ставкалары), тарифтік коэффициенттердің және оларды қолдану шарттарының (тарифтік-біліктілік анықтамалықтарының) жиынтығын білдіреді. Негізінде тарифтік моделін төлем жатыр тарифтік тор - кестелік бейнесі тарифтік разрядтар мен тарифтік коэффициенттердің мен тарифтік ставкалар қабылданатын еңбекақы төлеу үшін сол немесе өзге де топ бар.

Тарифтік разрядтары қатысты жұмыс барлық мамандықтар талаптарына сәйкес белгіленеді 125-құжат Ұйымдастыру "жалақы" ҚР еңбек КОДЕКСІНІҢ негізінде Единого тарифно-квалификационного справочника работ и профессий рабочих (бұдан әрі-БТБА) және Тарифтік-біліктілік сипаттамаларын жұмыс, анықтамалық деректер көздейді тарификацияны жұмыс күрделілігі бойынша, еңбек 1-ші-8-разряд.

Шамасын тарифтік коэффициенттері мен тарифтік ставкаларын қолданыстағы заңнамаға сәйкес белгіленуі мүмкін келісімдер (бас, салалық, аймақтық), ұжымдық шартта және (немесе) жұмыс берушінің актісінде.

• Тарифтік мөлшерлеме (жалақы) – бұл белгілі бір күрделіліктегі еңбек нормасын орындағаны үшін, жұмыс уақытының бір бірлігі үшін белгіленген еңбекақы мөлшері

* Тарифтік тор – разрядтардың және оларға берілген коэффициенттердің арақатынасының шкаласы

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 22стр. из 43

№ 8 дәріс

1.Тақырып №6: Тауарлардың қозғалысын синтетикалық есепке алу

2.Мақсаты: Студенттердің тауар қозғалысын синтетикалық есепке алу туралы білімін қалыптастыру

3.Дәріс тезистері:

Фармацевтикалық тауарлар - бұл басқа заңды және жеке тұлғалардан сатып алынған немесе алынған және сатуға арналған ұйымның материалдық – өндірістік қорларының бір бөлігі.

Тауар-материалдық құндылықтардың қозғалысы бойынша барлық операциялар бастапқы есепке алу құжаттарымен ресімделуі тиіс. Сондықтан дәрілік заттар мен басқа да тауарлық-материалдық құндылықтар қозғалысының бастапқы есепке алу құжаттарының нысандарын толтыру кезінде бөлшек дәріханалық ұйымдарда есепке алу мен есептіліктің біркелкілігін қамтамасыз ету қажет.

Тауарларды есепке алу негізінде бірнеше қағидат жатыр:

- 1) тауарды есепке алу әрбір материалдық жауапты адам немесе бригада бойынша жүзеге асырылады; бұл ретте материалдық жауапкершілік материалдық жауапкершілік туралы шарттан туындайды; бұл қағидатты бұзған кезде әкімшілік тауар шығындары бойынша кінәлі адамға негізделген талап қоя алмайды.;
 - 2) осы кәсіпорынның жұмыс жағдайында неғұрлым орынды тауарларды есепке алу схемасын таңдау. Келесі схемаларды пайдалануға болады:
 - а) жеке немесе бейнелі схема: бұл схема кезінде тауардың әрбір бірлігі белгіленеді, ол штрихты кодтау жүйесімен және тауар бірліктерінің қозғалыс рәсімін автоматтандырумен қамтамасыз етіледі;
 - б) заттай-құндық: бұл жағдайда тауарлардың жекелеген атаулары бойынша табиғи және құндық өлшеуіштерде (улы, есірткі және басқа да дәрі-дәрмектерді, этил спиртін заттық-сандық есепке алу);
 - и) құндық – осы схема кезінде тауар массасының жалпы көлемі белгіленеді.
 - 3) Бірлік бағалау кезінде тауарларды, оларды кіріске алу және шығару.
 - 4) материалдық жауапты тұлғалардың белгіленген мерзімде тауарлар қозғалысы туралы есеп беруі.
 - 5) түгендеу жүргізу жолымен мерзімді тексеру
- Бухгалтерлік есепте шоттардың түрлері .Хат-хабар есепке алу бойынша шоттардың түсу және тауарларды сату. Қорларды бағалау әдістері (ФИФО, және ФИФО әдісі), сатылған сауда салуларын есептеу, ыдысты есепке алу

4.Иллюстриялық материал: презентация

5.Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- 1.Шертаева , К. Д. Фармация экономикасы : оқулық ; ҚРДенсаулықсақтаужәнеәлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : [б. и.], 2016. - 211б. С.70экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері: оқулық; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрілігі. ОҚМФА. - Шымкент : ОҚМФА, 2015 ж.15экз.

QONTUSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 23стр. из 43

- 3.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики учебник / К. Д. Шертаева, О. В. Блинова, Ж. К. Шмирова ; Министерство здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2015г.10экз.
- 4.Арыстанов, Ж. М. Управление и экономика фармации учебник - Алматы :Эверо, 2015г.10экз.
- 5.Шертаева, К. Д. Экономика фармации учебник - Шымкент : , 2015г.5экз.
- Арыстанов Ж.М. Фармацияныңбасқарылуыжәне экономикасы.-Эверо,2013ж.40экз.
- 6.Арыстанов, Ж. М. Фармацияныңбасқарылуыжәнеэкономикасыоқулық. - Алматы :Эверо, 2012ж. 300экз.
- 7.Арыстанов, Ж. М. Основы управленческой этики в фармации - коммуникативные навыки: учеб.пособие - Шымкент : Б . и., 2010г.10экз.
- Управление и экономика фармации: учебник / под ред. В. Л. Багировой. - М., 2008г.130экз.

Қосымша әдебиеттер

- 1."Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі - Шымкент : Б. ж., 2013ж.10экз.
- 2.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" Шымкент : Б. ж., 2013ж.1экз.

Электронды басылымдар

- 1.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики [Электронный ресурс] : учебник / КМинистерство здравоохранения и социального развития РК. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 1.98 Мб +эл. опт. диск (CD ROM).1экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері [Электронный ресурс] : оқулық / К. Д. Шертаева, Ж. К. Шмирова, О. В. Блинова ; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015.1экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Экономика фармации [Электронный ресурс] : учебник / К. Д. Шертаева ; М-во здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : , 2015.1экз.
- 4.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.
- 5.Фармацияның басқарылуы және экономикасы"пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі / ҚРДСМ ШЖҚ РМК; ОҚМФА; Фармация ісін ұйымдастыру және басқару каф. - Электрон. текстовые дан. Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.
- 6.Автоматизированная и адаптированная программа по управлению фармацевтическими товарами [Электронный ресурс] : методические рек. / К. Д.Шертаева ; Южно- Казахстанская государственная фармацевтическая академия. - Электрон. дан. (168 КБ). - Шымкент : ЮКГФА, 2009. - 36 эл. опт. диск (CD-ROM). 1экз.

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11- 2024-2025 24стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	

6.Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

- 1.Тауарлардың синтетикалық есебі неде?
- 2.ЛИФО және ФИФО әдістері
- 3.Есепке алуды талдау
- 4.Есептің аналитикалық және синтетикалық әдістерінің айырмашылығы

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	B044-40/11- 2024-2025 25стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	

№ 10 дәріс

1.Тақырып №7: Қолма-қолсыз төлемдерді есепке алу

2.Мақсаты: қолма-қол ақшасыз есеп айырысу есебі бойынша студенттердің білімін қалыптастыру

3.Дәріс тезистері:

Есеп айырысу шотындағы қаражат қозғалысы банктік төлем құжаттарымен ресімделеді. Мұндай құжаттарға: қолма-қол ақша жарнасы туралы хабарландырулар, төлем тапсырмалары, төлем талаптары, инкассалық тапсырмалар, чектер мен аккредитивтер, банк карталары жатады. Қолма-қол ақша жарнасы туралы хабарландырумен банк кассасына қолма-қол ақша өткізу ресімделеді. Банк ақшаны қабылдауды растау үшін клиентке түбіртек береді.

Көбінесе қолма-қол ақшасыз есеп айырысуды жүзеге асыру кезінде төлем тапсырмалары пайдаланылады, олар ұйымның оған қызмет көрсететін банкке белгілі бір соманы өз шотынан қаражат алушының шотына аудару туралы тапсырмасы болып табылады.

Төлем талабы төлеушіге банк арқылы белгілі бір соманы алушы ұйымға төлеу туралы талапты қамтитын есеп айырысу құжаты болып табылады.

Төлем талаптары мен инкассалық тапсырмаларға сәйкес жүзеге асырылатын операциялардың айырмашылығы, біріншісі — төлеуші акцептпен (яғни оның келісімін ескере отырып) немесе онсыз, ал екіншісін-даусыз тәртіппен жүргізуі мүмкін.

Чек-бұл чек берушінің банкіне белгілі бір (чекте) ақша сомасын чек ұстаушының пайдасына төлем жасауға ешқандай қатысы жоқ өкімді қамтитын бағалы қағаз. Чекті ұйым есеп айырысу шотынан қолма-қол ақша алу үшін пайдаланады. Чек бір данада кассирдің немесе ақша алу сеніп тапсырылған басқа тұлғаның атына жазылады.

Аккредитив - бұл сатып алушы Банкінің өнім берушінің банкіне сатып алушының аккредитив өтінішінде көзделген шарттарда жөнелтілген тауар немесе көрсетілген қызмет үшін өнім берушінің шоттарын төлеу тапсырмасы-аккредитивті ашқан Банк өнім берушіге төлем (акцептеу немесе аударым векселін есепке алу) жүргізе алады немесе басқа банкке осындай төлемдерді жүргізуге, олар құжаттарды ұсынған және аккредитивте көзделген шарттарды орындаған жағдайда өкілеттік бере алады. Аккредитив тек бір жеткізушімен есеп айырысуға арналған. Бір мезгілде бірнеше аккредитивтер ашылуы мүмкін.

Барлық банктік төлем құжаттарында міндетті деректемелерден басқа Төлемнің мақсаты көрсетіледі. Төлем банктік құжаттарында түзетуге, өшіруге және түзетуге жол берілмейді.

Қазіргі уақытта түрлі ұйымдар арасындағы есеп айырысуда ақшаны ішінара ауыстыратын вексельдер ұйымдары арасындағы есеп айырысу қатынастарын ресімдеу үшін кеңінен қолданылады. Вексель есеп айырысуда ғана емес, сондай-ақ тауар кредиттерін ресімдеуде де, үшінші тұлғаның міндеттемелерін қамтамасыз ету құралы ретінде кредит немесе қарыз алу үшін кепіл ретінде пайдаланылуы мүмкін және т. б. Вексель бір Тарап (вексель беруші) екінші Тарапқа (вексель ұстаушыға) берген және оның иесіне міндеттеме мерзімі аяқталғаннан кейін (немесе мерзімінен бұрын) борышкерден вексельде көрсетілген ақша сомасын талап етуге құқық беретін қатаң

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 26стр. из 43

белгіленген нысандағы жазбаша шартсыз борыштық ақшалай міндеттеме болып табылады.

Вексельдер қарапайым және аударым. Қарапайым вексель екі тараптың — вексель беруші мен вексель ұстаушы мәмілесін ресімдейді. Вексель беруші бір мезгілде вексельде көрсетілген ақша сомасын төлеуші болып табылады.

4.Иллюстриялық материал: презентация

5.Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- 1.Шертаева, К. Д. Фармация экономикасы : оқулық ; ҚРДенсаулықсақтаужәнеәлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : [б. и.], 2016. - 211б. С.70экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері: оқулық; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : ОҚМФА, 2015 ж.15экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики учебник / К. Д. Шертаева, О. В. Блинова, Ж. К. Шмирова ; Министерство здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2015г.10экз.
- 4.Арыстанов, Ж. М. Управление и экономика фармации учебник - Алматы :Эверо, 2015г.10экз.
- 5.Шертаева, К. Д. Экономика фармации учебник - Шымкент : , 2015г.5экз.
- Арыстанов Ж.М. Фармацияныңбасқарылуыжәне экономикасы.-Эверо,2013ж.40экз.
- 6.Арыстанов, Ж. М. Фармацияныңбасқарылуыжәнеэкономикасыоқулық. - Алматы :Эверо, 2012ж. 300экз.
- 7.Арыстанов, Ж. М. Основы управленческой этики в фармации - коммуникативные навыки: учеб.пособие - Шымкент : Б . и., 2010г.10экз.
- Управление и экономика фармации: учебник / под ред. В. Л. Багировой. - М., 2008г.130экз.

Қосымша әдебиеттер

- 1."Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі - Шымкент : Б. ж., 2013ж.10экз.
- 2.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" Шымкент : Б. ж., 2013ж.1экз.

Электронды басылымдар

- 1.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики [Электронный ресурс] : учебник / КМинистерство здравоохранения и социального развития РК. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 1.98 Мб +эл. опт. диск (CD ROM).1экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері [Электронный ресурс] : оқулық / К. Д. Шертаева, Ж. К. Шмирова, О. В. Блинова ; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015.1экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Экономика фармации [Электронный ресурс] : учебник / К. Д. Шертаева ; М-во здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : , 2015.1экз.
- 4.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	B044-40/11- 2024-2025 27стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	

"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезісі Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

5.Фармацияның басқарылуы және экономикасы"пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезісі / ҚРДСМ ШЖҚ РМК; ОҚМФА; Фармация ісін ұйымдастыру және басқару каф. - Электрон. текстовые дан. Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

6.Автоматизированная и адаптированная программа по управлению фармацевтическими товарами [Электронный ресурс] : методические рек. / К. Д.Шертаева ; Южно- Казахстанская государственная фармацевтическая академия. - Электрон. дан. (168 КБ). - Шымкент : ЮКГФА, 2009. - 36 эл. опт. диск (CD-ROM). 1экз.

6.Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Қолма-қол ақшасыз есеп айырысу түрлері
- 2.Төлем тапсырмасының сипаттамасы
- 3.Чек кітапшасының сипаттамасы
- 4.Вексельдің сипаттамасы

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 28стр. из 43

№11 дәріс

1.Тақырып №8: Тауарлы-материалдық құндылықтар инвентаризациясы

2.Мақсаты: Фармацевтикалық ұйымдарда тауар-материалдық құндылықтарға түгендеу жүргізу туралы студенттердің білімін қалыптастыру

3.Дәріс тезистері:

Түгендеу – бұл қабылдау үшін пайдаланылатын нақты бар-жоғын анықтау және жай-күйін материалдық құндылықтарын, ақша қаражаттарын және есеп айырысу және оның салыстыру бухгалтерлік есеп деректерімен

Дәріхана ұйымдарында түгендеу жүргізу тәртібі мынадай құжаттарда регламенттеледі::

- "бухгалтерлік есепті жүргізу қағидаларын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 14 қазандағы № 1172 қаулысымен»
- "Негізгі құралдарды, тауар-материалдық құндылықтарды, ақша қаражатын және есеп айырысуларды түгендеуді жүргізу тәртібі туралы Нұсқаулық»

Түгендеу міндеттері

- негізгі құралдардың, тауарлық-материалдық құндылықтардың және ақшалай қаражаттың нақты болуын анықтау;
- * құндылықтар мен ақша қаражатының сақталуын олардың нақты болуын бухгалтерлік есеп деректерімен салыстыру арқылы бақылауды қамтамасыз ету;
- * материалдық құндылықтар мен ақша қаражатын сақтау ережелері мен шарттарының сақталуын тексеру;
- * жарамдылық мерзімі өткен, табысы аз және сұраныс жоқ тауарларды анықтау;
- * кейіннен сату мақсатында нормативтен тыс және пайдаланылмайтын материалдық құндылықтарды анықтау •

Түгендеу мынадай жағдайларда жүргізіледі::

- * ұйымның мүлкін жалға беру, сату сатып алу кезінде
- * бухгалтерлік есеп пен баланстар туралы ережеге сәйкес белгіленген мерзімде;
- * материалдық жауапты тұлғалар ауысқан кезде-істерді қабылдау-тапсыру күніне;
- * ұрлық, ұрлау, сондай-ақ құндылықтарды бұзу фактілері анықталған кезде-осы фактілер анықталғаннан кейін дереу;
- * өрттен, табиғи апаттан кейін;
- * тауар-матты қайта бағалау кезінде • құндылықтар және негізгі қаражат. егер қайта бағалауға барлық құндылықтардың 1/3-нен кем жататын болса, онда қайта бағалауға жататын құндылықтарға ғана түгендеу жүргізуге жол беріледі

Түгендеу жүргізу мерзімдері

Есепті жылы түгендеулердің санын, оларды өткізу күнін, мүлік пен қаржылық міндеттемелердің тізбесін фармацевтикалық ұйымның басшысы дербес белгілейді (міндетті өткізуді талап ететін жағдайлардан басқа))

(Улы, есірткі, этил спирті) - ай сайын, келесі айдың 1-ші күніне;

Түгендеуді жүргізудің жалпы тәртібі

Ұйымда түгендеу жүргізу үшін тұрақты жұмыс істейтін және жұмыс істейтін түгендеу комиссиясы мынадай құрамда жұмыс комиссиялары құрылады: комиссия төрағасы-

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11-	
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	2024-2025 29стр. из 43	

жоғары тұрған ұйымның өкілі, комиссия мүшелері - есеп қызметкерлері, материалдық жауапты тұлғалар және ұйымның басқа да мамандары.

* Түгендеу жүргізу кезінде комиссияның кемінде бір мүшесінің болмауы түгендеу нәтижелерін жарамсыз деп тану үшін негіз болады

* Комиссияның толық құрамы, түгендеу көлемі және оны өткізу мерзімі мекеме басшысының өкімімен ресімделеді

Тұрақты жұмыс істейтін комиссияның функциялары

* Құндылықтардың сақталуын қамтамасыз ету бойынша алдын алу жұмыстарын жүргізеді

* Түгендеу жүргізуді ұйымдастырады және жұмыс комиссиясы мүшелеріне нұсқама береді;

* Түгендеудің дұрыс жүргізілуіне бақылау тексерулерін, сондай-ақ іріктеп түгендеуді жүзеге асырады;

* Түгендеу нәтижелерін шығарудың дұрыстығын тексереді;

* Құндылықтардың жетіспеуіне немесе бүлінуіне жол берген тұлғалардың түсініктемелерін қарайды

Жұмыс түгендеу комиссиялары

* Сақтау және өндіру орындарында құндылықтар мен ақша қаражатын түгендеуді жүзеге асырады;

* Түгендеу нәтижелерін анықтауға қатысады және кем шығулар мен артық шығуларды есепке алу, сондай-ақ табиғи кему шегінде кем шығуларды есептен шығару бойынша ұсыныстар әзірлейді;

* Келесі талаптарды орындауға жауапты:

Түгендеу жүргізу тәртібінің уақтылығы және сақталуы.

Тауардың ерекше белгілері тізімдемесінде (мөлшерлеу, маркасы, өндірушісі) олардың бағалары айқындалатын дұрыс көрсетілуін қамтамасыз етеді.

Түгендеу материалдарын ресімдеудің дұрыстығы □

* Тізімдемеге құндылықтардың нақты қалдықтары туралы көрінеу дұрыс емес деректерді енгізгені үшін түгендеу комиссиясының мүшелері тауарлардың жетіспеуі мен ысырабын немесе артығын жасыру мақсатында белгіленген заңды тәртіппен жауапкершілікке тартуға жүгірді

* Түгендеу басталар алдында жұмыс комиссияларының мүшелеріне бұйрық, ал Комиссия төрағасына – бақылау пломбирін тапсырады. Бұйрықта түгендеудің басталу және аяқталу мерзімдері белгіленеді

* Түгендеу жұмыс комиссиясының түгендеуі басталғанға дейін түгендеу кезінде соңғы кіріс және шығыс құжаттарын, тауарлық-материалдық құндылықтар мен ақша қаражатының қозғалысы туралы есептерді алуы тиіс •

• Комиссия төрағасы есепке қоса берілген барлық кіріс және шығыс құжаттарына " түгендегенге дейін ... »

* Материалдық жауапты тұлғалар түгендеудің басталуына барлық шығыс және кіріс құжаттары бухгалтерияға тапсырылғаны туралы қолхат береді.

18.1 тауарлар мен басқа да құндылықтарды түгендеу

* түгендеу басталар алдында материалдық жауапты тұлғалар Комиссия төрағасына тауар қалдықтары мен ақша қаражатының қалдықтары шығарылған соңғы тауарлық және кассалық есептерді беруі тиіс;

* түгендеу басталғанға дейін барлық кіріс және шығыс құжаттары есепке енгізілгені туралы қолхат алынады •

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 30стр. из 43

- барлық сауда және қаржылық операциялар тоқтатылады;
 - * қазіргі уақытта жұмыс істемейтін дәріхананың барлық үй-жайларын түгендеу комиссиясы мөрлеп, жабады;
 - * құндылықтардың әрбір түрі бойынша түгендеуді олардың орналасқан жері бойынша, әрбір бөлім бойынша дербес жүзеге асырады.
 - * тексеру кезінде барлық тауарлар комиссияның басқа мүшелерінің қатысуымен қайта ілінеді, өлшейді, материалдық жауапты тұлғалар қайта есептейді.
 - * барлық таратылмаған тауарлар саны мен сапасы бойынша ашылуы және тексерілуі тиіс;
 - * тауардың әрбір тексерілген атауы ерекшелік белгілерін көрсете отырып, түгендеу тізімдемесіне жазылады.
 - * пку-ға жататын дәрілік заттар салыстыру ведомосына енгізіледі, онда препараттың нақты бар-жоғын, кітап қалдығын, инвентаризацияаралық кезең үшін шығыстарды және табиғи кему нормасын көрсетеді;
 - * тізімдеме жасайды, ешқандай түзетулер, өшірулерге жол берілмейді. түзетулер келісіледі және комиссия мүшелері растайды;
 - * тізімдемелер 3 дананы құрайды. екі тұлға-Комиссия мүшесі;
 - * тізімдеменің соңғы бетінде барлық тізімдеме бойынша жалпы қорытындылар, комиссия мүшелерінің қолдары көрсетіледі;
 - * тауар-матер. түгендеу кезінде дәріханаға келіп түскен құндылықтарды комиссияның қатысуымен жауапты адамдар қабылдайды, олар түгендеуден кейін тауарлық есеп бойынша кіріске алынады және "түгендеу кезінде келіп түскен тауарлық-материалдық құндылықтар"жеке тізімдемесіне енгізіледі.
- 18.2 ақша қаражатын түгендеу
- * Кассадағы ақша сомасын кассирдегі барлық ақшаны қайта есептеу жолымен тексереді;
 - * Ақшаның нақты болуын касса аппаратының көрсеткіштерімен және дәріхана бөлімдерінде чектерді есептеу нәтижелерімен салыстырады. Кассада жеке ақшаны сақтауға қатаң тыйым салынады.
 - * Кассаны тексеру актімен ресімделеді, онда комиссияның құрамы, ақша қалдығы және есепке алу деректері бойынша қалдық көрсетіледі.
- Негізгі құралдар мен арзан құнды заттарды түгендеу
- * Негізгі құралдарды түгендеуді бастамас бұрын комиссия түгендеу кітаптарының немесе карточкалардың, техникалық құжаттаманың, ОС-дағы тиісті құжаттардың болуын тексеруге міндетті •
 - * Түгендеу жүргізу кезінде комиссия объектілер мен жабдықтарды қарайды және тізімдемеге олардың толық атауын, түгендеу нөмірлерін және қажетті техникалық деректерді енгізеді
 - * Түгендеу комиссиясының міндеті-дәріханада есепте тұрған барлық ОС және арзан бағалы заттардың болуын белгілеу. Жарамсыз болған көрсетілген құндылықтар тізімдемеге кірмейді. Оларға есептен шығаруға арналған арнайы акт жасалады.
- 18.3 бақылау тексеру
- * ұйым басшылары мен олардың орынбасарлары түгендеудің дұрыс жүргізілуіне бақылау тексерулерін жүргізуге міндетті
 - * Тізімдемеге енгізілген атаулардың кемінде 10% - ын тексереді
 - * Бақылау тексерулері түгендеуден кейін, Комиссия мүшелерінің қатысуымен, міндетті түрде дәріхана ашылғанға дейін жүргізілуі тиіс;

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11-	
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	2024-2025 31стр. из 43	

* Түгендеу комиссиясының деректері мен бақылау тексерісінің деректері арасында алшақтықтар анықталған кезде құндылықтарға қайта толық түгендеу жүргізу үшін жаңа құрамда комиссия тағайындалады

Түгендеу қорытындысын шығару

Барлық түгендеу тізімдемелері мен актілерді есептейді, нөмірлейді және комиссия мүшелері қол қояды. Әрбір хат тізімдемесінің соңында.отв.тұлға құндылықтардың нақты болуы тізімдемеге дұрыс енгізілгені жөнінде қолхат береді.

Тізімдемелердегі тауарлар екі бағамен – бөлшек және көтерме бағамен бағаланады (сатылған сауда салуларының нақты сомасын анықтау үшін).

Құндылықтарды (кем шығуды, артық шығуды) түгендеу нәтижелерін "түгендеу нәтижелерінің актісінде" ресімдейді»

Түгендеу кезінде табылған артық заттар кіріске алынады. Тауарлардың жетіспеуі анықталған кезде белгіленген нормалар бойынша табиғи кему есебін жүргізеді.

4.Иллюстриялық материал: Слайдтардағы презентация

5.Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- 1.Управление и экономика фармации : учебник / под ред. И. А. Наркевича. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2017. - 928 с. 1экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармация экономикасы : оқулық ; ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : [б. и.], 2016. - 211б. С.70экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері: оқулық; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : ОҚМФА, 2015ж.80экз.
- 4.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики учебник / К. Д. Шертаева, О. В. Блинова, Ж. К. Шиминова ; Министерство здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2015г.10экз.
- 5.Арыстанов, Ж. М. Управление и экономика фармации учебник - Алматы :Эверо, 2015г.10экз.
- 6.Шертаева, К. Д. Экономика фармации учебник - Шымкент : , 2015.45экз.
- 7.Арыстанов Ж.М. Фармацияныңбасқарылуыжәне экономикасы.-Эверо,2013ж.40экз.
- 8.Арыстанов, Ж. М. Фармацияныңбасқарылуыжәнеэкономикасыоқулық. - Алматы :Эверо, 2012.300экз.
- 9.Арыстанов, Ж. М. Основы управленческой этики в фармации - коммуникативные навыки: учеб.пособие - Шымкент : Б . и., 2010г.210экз.
- 10.Управление и экономика фармации: учебник / под ред. В. Л. Багировой. - М., 2008г. 125экз.

Қосымша әдебиеттер

- 1."Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі - Шымкент : Б. ж., 2013ж.10экз.
- 2.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" Шымкент : Б. ж., 2013ж.1экз.

Электронды басылымдар

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 32стр. из 43

- 1.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики [Электронный ресурс] : учебник / КМинистерство здравоохранения и социального развития РК. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 1.98 Мб +эл. опт. диск (CD ROM).1экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері [Электронный ресурс] : оқулық / К. Д. Шертаева, Ж. К. Шмирова, О. В. Блинова ; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015.1экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Экономика фармации [Электронный ресурс] : учебник / К. Д. Шертаева ; М-во здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент :, 2015.1экз.
- 4.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.
- 5.Фармацияның басқарылуы және экономикасы"пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі / ҚРДСМ ШЖҚ РМК; ОҚМФА; Фармация ісін ұйымдастыру және басқару каф. - Электрон. текстовые дан. Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.
- 6.Автоматизированная и адаптированная программа по управлению фармацевтическими товарами [Электронный ресурс] : методические рек. / К. Д.Шертаева ; Южно- Казахстанская государственная фармацевтическая академия. - Электрон. дан. (168 КБ). - Шымкент : ЮКГФА, 2009. - 36 эл. опт. диск (CD-ROM). 1экз.

6.Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

- 1.Түгендеу міндеттері.
2. Түгендеу жүргізу мерзімі.
3. Түгендеу жүргізудің жалпы тәртібі.
4. Тұрақты жұмыс істейтін және жұмыс комиссиясының функциялары.
5. Тауарлық-материалдық және басқа да құндылықтарды түгендеу.
6. Ақша қаражатын түгендеу.
7. Бақылау тексерісі. Түгендеу қорытындысын шығару.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		Б044-40/11- 2024-2025 33стр. из 43

№ 13 дәріс

1.Тақырып №9 Салық салу объектілері. Жеке тұлғалардың және кәсіпорындардың табыстары бойынша салық ставкасы

2.Мақсаты: ҚР Салық механизмінің студенттері мен кірістерге салық ставкаларының білімін

3.Дәріс тезистері:

Кез келген елде мемлекеттік реттеу Мемлекеттік тапсырыстар, кәсіпкерлік, кредиттік-ақшалай реттеу және экономикаға бюджеттік-салықтық әсер ету сияқты әсер ету құралдарына негізделеді.

Бұл ретте, салық саясатын Ұлттық реттеу дәрежесіне көтере отырып, мемлекет оның көмегімен экономикалық дамудағы циклдік ауытқуларды жұмсартады, инфляцияға қарсы күрес жүргізеді, өндірістік және әлеуметтік құрылымды дамытады.

Демек, мемлекеттік реттеудің экономикалық құралдарының арасында салық жүйесі маңызды мәнге ие.

Салық салу тетігі - кез келген экономикалық жүйедегі ең күрделі мәселелердің бірі. Салық салу мемлекеттік реттеудің маңызды әдісі болып табылады, оның тиімділігіне Әлеуметтік және экономикалық саясаттың табысы байланысты.

Біздің республикамыздың салық тетігі қазіргі уақытта аралық жағдайда: оның мазмұны мемлекеттік реттеудің әкімшілік-бөлу сипатын көрсетпейді, бірақ сонымен бірге ол экономиканы тікелей жанама мемлекеттік реттеудің тиімді құралы болған жоқ. Нарықтық реформалардың соңғы жылдардағы тәжірибесі бюджеттік қаржыландырудың негізгі көзі салықтар болып табылатындығын көрсетті. Және салықтардың аз болуынан емес немесе олардың жиынтық сомасы азайған, тек салықтан жалтару жағдайлары көп болды

САЛЫҚ ЖҮЙЕСІ ҰҒЫМЫ ЖӘНЕ ОНЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Кез келген мемлекет өзінің қаржы базасына ие болған кезде ғана, жай айтқанда, өз аппаратын ұстау және оның өз функцияларын іске асыру процесінде туындайтын шығындарды жабу үшін ақша болған кезде ғана өмір сүре алады.

Сонымен қатар, ақша материалдық өндіріс саласының өнімі болып табылады, оған мемлекеттік қызмет өзінің табиғаты бойынша басқару қызметінің бір түрі жатпайды. Басқаша айтқанда, тұтастай алғанда барлық мемлекеттік аппараттың қызметі сияқты жеке қарастырылатын нақты мемлекеттік қызметшінің еңбегі даусыз қоғамдық-пайдалы сипатта бола отырып, ақша құнының мәнері болып табылатын өнімді жасамайды.

Осыған орай мемлекет оларды бір жерден іздеуге мәжбүр.

Мемлекеттің ақша алуы қаржылық қызмет бойынша осындай элементтің мазмұнын құрайды, ол "мемлекеттің жұмыс істеуін қамтамасыз ету және мемлекеттің ақша қорларын құру үшін қажетті ақша қаражатын жұмылдыру" деп аталады.

Мемлекет ақша қаражатын түрлі жолмен алады:

- бір жағдайда ол классикалық мысал ретінде мемлекеттік қарыздар (ішкі де, сыртқы да) болатын, олардың меншік иесінен (иесінен) мемлекетке ерікті түрде ақша беруге негізделген әдісті пайдаланады.);

QYNTYSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY	QNTYSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		
		B044-40/11-2024-2025 34стр. из 43

- басқа жағдайларда ақша табу оларды мәжбүрлеп алып қою арқылы жүргізіледі, онда салық классикалық мысалдардан кем емес болады.

Салықтар (ескі кезде оларды "подати" деп атады), әскери олжамен және баж салығымен қатар, мемлекеттің өзіне ақша табудың ең көне тәсілі болып табылады. Революцияға дейінгі белгілі қаржыгер П. П. Гензель осы мәселе бойынша "ежелгі әлемде салық салудың техникалық тәсілдері, әр түрлі кадастрлар мен өндіріп алудың күрделі тәсілдері өте танымал болғанын" атап өтті.

Салықтар мемлекеттің өмір сүруінің және оның қызметін қаржыландырудың негізгі көзі болып табылады. Ол үшін мемлекет әртүрлі салық жиынтығын қамтитын өзінің салық жүйесін қалыптастырады. Бұл ретте әрбір салық бойынша оны төлеуші, салық салу объектісі, ставкалар, төлеу тәртібі мен жеңілдіктер айқындалады. Сондай – ақ салық құрылымы-қуатты билік өкілеттілігі бар мамандандырылған салық органдарының жүйесі (әсіресе салықтық бақылауды жүзеге асыру бөлігінде) қалыптасады.

Салық органдарының басты міндеті бюджетке салық түсімдерінің толық және уақтылы түсуін, сондай-ақ салық заңнамасында белгіленген мөлшерде және мерзімде мемлекет алдындағы басқа да қаржылық міндеттемелердің орындалуын қамтамасыз ету болып табылады.

Салық-мемлекет біржақты тәртіппен және тиісті құқықтық нысанда белгілеген, төленуі мемлекеттік мәжбүрлеу шараларымен қамтамасыз етілетін, қайтарымсыз, жекешелендірілмеген және тұрақты сипаттағы белгілі бір тәртіппен және мөлшерде салық төлеуші жүргізетін міндетті төлем.

Салық-бұл элементтерден тұратын белгілі бір ішкі құрылымы бар жеткілікті күрделі Білім:

Салық элементтері:

- 1) салық субъектісі;
- 2) салық объектісі;
- 3) салық нормасы;
- 4) салық төлеу тәртібі;
- 5) салық бойынша жеңілдіктер.

Мемлекет типі, экономика типі сияқты, салық салу тетігіне ғана әсер етуі мүмкін, ол салықтардың фискалдық функциялары соншалықты айқын және соншалықты ашық көрінбеуіне мүмкіндік береді.

4.Иллюстриялық материал: презентация

5.Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- 1.Управление и экономика фармации : учебник / под ред. И. А. Наркевича. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2017. - 928 с. 1экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармация экономикасы : оқулық ; ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : [б. и.], 2016. - 211б. С.70экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері: оқулық; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : ОҚМФА, 2015ж.80экз.
- 4.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики учебник / К. Д. Шертаева, О. В. Блинова, Ж. К. Шмирова ; Министерство здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2015г.10экз.

QYNTYSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY	QNTYSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 35стр. из 43

- 5.Арыстанов, Ж. М. Управление и экономика фармации учебник - Алматы :Эверо, 2015г.10экз.
- 6.Шертаева, К. Д. Экономика фармации учебник - Шымкент : , 2015.45экз.
- 7.Арыстанов Ж.М. Фармацияныңбасқарылуыжәне экономикасы.-Эверо,2013ж.40экз.
- 8.Арыстанов, Ж. М. Фармацияныңбасқарылуыжәнеэкономикасыоқулық. - Алматы :Эверо, 2012.300экз.
- 9.Арыстанов, Ж. М. Основы управленческой этики в фармации - коммуникативные навыки: учеб.пособие - Шымкент : Б . и., 2010г.210экз.
- 10.Управление и экономика фармации: учебник / под ред. В. Л. Багировой. - М., 2008г. 125экз.

Қосымша әдебиеттер

- 1."Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5В110300-"Фармация" Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5В110300-"Фармация" : лекциялар тезисі - Шымкент : Б. ж., 2013ж.10экз.
- 2.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5В110300-"Фармация" = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5В110300-"Фармация" Шымкент : Б. ж., 2013ж.1экз.

Электронды басылымдар

- 1.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики [Электронный ресурс] : учебник / КМинистерство здравоохранения и социального развития РК. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 1.98 Мб +эл. опт. диск (CD ROM).1экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері [Электронный ресурс] : оқулық / К. Д. Шертаева, Ж. К. Шиминова, О. В. Блинова ; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015.1экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Экономика фармации [Электронный ресурс] : учебник / К. Д. Шертаева; М-во здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : , 2015.1экз.
- 4.Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5В110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5В110300-"Фармация" : лекциялар тезисі Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.
- 5.Фармацияның басқарылуы және экономикасы"пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5В110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5В110300-"Фармация" : лекциялар тезисі / ҚРДСМ ШЖҚ РМК; ОҚМФА; Фармация ісін ұйымдастыру және басқару каф. - Электрон. текстовые дан. Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.
- 6.Автоматизированная и адаптированная программа по управлению фармацевтическими товарами [Электронный ресурс]: методические рек. / К. Д.Шертаева; Южно- Казахстанская государственная фармацевтическая академия. - Электрон. дан. (168 КБ). - Шымкент: ЮКГФА, 2009. - 36 эл. опт. диск (CD-ROM). 1экз.

6.Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

- 1.Салық туралы түсінік .
- 2.Салықтың заңды және экономикалық белгілері .

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11- 2024-2025 36стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	

- 3.Салық салудың негізгі әдістері .
- 4.Салық жүйесін ұйымдастыру принциптері
5. Салық жүйесін қалыптастыру кезеңдері.
6. Салықтар және олардың жіктелуі
- 7.ҚҚС , акциз туралы түсінік.
- 8.ҚР салық салуды жетілдіру жолдары.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 37стр. из 43

№ 14 дәріс

1.Тақырып №10: Дәріханалық ұйымдағы бухгалтерлік баланс

2.Мақсаты: Бухгалтерлік балансты жүргізу туралы студенттердің білімін қалыптастыру

3.Дәріс тезистері:

Баланс (фр . balance, сөзбе — таразы, лат. bilanx — екі салмақтық кесе бар) — бухгалтерлік есептің төрт негізгі құрауыштарының бірі. Халықаралық қаржылық есептілік ережелеріне сәйкес, баланс активтер, міндеттемелер және меншікті капитал туралы деректерді қамтиды. Жауап беруші: Рахимжан Гульмира Адилбековна Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің (бұдан әрі-кодекс) 91-бабына сәйкес жұмыс беруші қызметкердің нақты жұмыс істеген жұмыс уақытын есепке алуды жүзеге асыруға тиіс.

Бірінші рет қатесіз есеп жүйесі (атауы "бухгалтерлік" кейінірек, XVIII ғ., неміс сөздерінен "buch" — кітап және "halten" — ұстап) баланс, шоттар және қос жазба негізінде әлемдік аты бар итальяндық математик Лука Пачоли (1445-1515) жасап, 1494 жылы шыққан "шоттар мен жазбалар туралы трактатта" толық жазылған.

Кейінгі жүзжылдықтарда баланс тақырыбында ғылыми еңбектердің мол саны жарияланды. XIX ғасырдың бірінші жартысында "баланстану" термині тіпті кең тараған. Сол кезде теңгерімділік есептің басты құрамдас бөлігі ретінде қарастырылды; кейбір авторлар барлық есеп тек қана балансты зерттеуге келді. Графикалық түрде баланс екі жақты кестені білдіреді (кесте.20).

20-кесте. Баланс құрылымы

Баланс тараптары	
АКТИВ	ПАССИВ
I. . айналымнан тыс активтер материалдық емес активтер (04,05) Негізгі құралдар (01,02,03) және т. б.	III. бөлім бойынша жиыны Капитал және резервтер Жарғылық капитал (80) Қосымша капитал (83) және т. б.
I. Айналым активтері Қорлар, оның ішінде: шикізат, материалдар (10,12,13,16) және т. б. дайын өнім және қайта сатуға арналған тауар (16,40,41) және т. б.	IV. IV. Ұзақ мерзімді міндеттемелер Қарыздар мен кредиттер (67) және т. б. IV бөлім бойынша жиыны
	V. V. қысқа мерзімді міндеттемелер Қарыздар мен кредиттер (66) және т. б. V бөлім бойынша жиыны
БАЛАНС = БАЛАНС	

Баланстың белсенді және пассивті жақтарындағы жазбалар

Теңгерімнің сол жағы — Актив (кәсіпорынның шаруашылық құралдарының құрамы мен орналасуы туралы ақпаратты қамтиды).

Баланстың оң жағы — Пассив (шаруашылық құралдарының пайда болу көздерін көрсетеді).

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 38стр. из 43

Осылайша, активте де, Пассивте де бірдей шаруашылық құралдар топтастырылған, бірақ олар әртүрлі көзқараспен қарастырылады:

* активте - " не бар?»;

* Пассивте - " мен бұл не үшін бар?".

Бұл баланстың басты ерекшелігі-баланстың екі жағы қорытындыларының теңдігі

Баланс баптары

Баланс тараптарының әрқайсысы баланс баптары деп аталатын көрсеткіштердің белгілі бір жүйесін қамтиды. Теңгерімдік бап деп теңгерімде бар объект белгіленген сәйкестендіргіш түсініледі.

Нақты баланстық бап объектінің атауын білдіреді. Мақалалар сандық белгісі және экономикалық мазмұны бар бөлімдерге біріктірілген. Мақалалар бөлімді нақтылайды.

Қазіргі уақытта бухгалтерлік баланста активтің баптары 2 бөлімге біріктірілген:

I-айналымнан тыс активтер;

II-айналым активтері;

Баланс Пассив мақалалар бөлімдерге біріктіреді:

III-капитал және резервтер;

IV-ұзақ мерзімді міндеттемелер;

V-қысқа мерзімді міндеттемелер.

Пассивтерді топтастыру күрделі және иерархиялық сипатқа ие. Екі критерий — объектінің түрі және міндеттемелерді өтеу мерзімі дәйекті пайдаланылады.

Бухгалтерлік терминологияға сәйкес, активтерді экономикалық ресурстар ретінде қарастырады, сондықтан есептегі теңгерімдік теңдеу жиі былайша ұсынылады:

активтер = капитал + міндеттемелер

21-кесте. Бухгалтерлік баланстарды жіктеу

Жіктеу белгісі	Баланс түрі	Қысқаша мінездеме
Құрастыру кезеңі	Бастамасы	Жаңадан тіркелген кәсіпорынның материалдық-қаржылық жағдайын көрсетеді. Қатысушылардың салымдары есебінен жарғылық капиталды қалыптастыру процесін көрсетеді
	Операциялық	Есепті кезеңнің (тоқсан, жыл) аяқталуына байланысты салық органдарына ұсыну үшін жұмыс істеп тұрған ұйым жасайды)
	Біріктірілген	Заңды тұлғаларды біріктіру немесе біріктіру кезінде жасалады
	Бөлінген	Заңды тұлғаларды бөлу немесе бөліп шығару кезінде ресімделеді
	Санитуемей	Банкроттық (немесе банкроттыққа жақындау) кезінде жасалады)
Құрастыру көзі	Тарату	Заңды тұлға таратылған кезде жасалады
	Инвентарлы	Түгендеу негізінде ғана жасалады

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»		
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11- 2024-2025 39стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		

Есепкеалу субъектісі	<i>Кітапша</i>	Бухгалтерлік есеп кітаптары бойынша жасалады Бухгалтерлік есеп тіркелімдеріндегі есепке алу жазбаларының және түгендеу деректерінің негізінде жасалады Тек бір кәсіпорынның қызметін көрсетеді
	<i>Бас</i>	
	<i>Біріңғай</i>	
	<i>Шоғырландырылған</i>	

Анықтау тұрғысынан алғанда, баланс белгілі бір сәтке (күнге) шаруашылық құралдарының жай — күйінің түсірілімі ретінде, ал шаруашылық қызмет-динамикалық процесс болып табылады. Шаруашылық-қаржылық қызметтің серпінін көрсету бухгалтерлік есеп шоттарында жүргізіледі.

Есеп-біртекті шаруашылық құралдар мен процестерді топтастыруды қабылдау, сондай-ақ осы құралдар мен процестер бойынша шаруашылық операцияларды көрсету Баланс жазу жүйесі

Графикалық шот екі жақты кестені білдіреді, шот тараптары осы шотта ескерілуі мүмкін шаруашылық қызметтің оң немесе теріс сәттерін бейнелейді (сурет.19)

Счет №	«Наименование счета»
ДЕБЕТ	КРЕДИТ

Сур. 19 бухгалтерлік шоттың сызбасы

Сол жағында оң фактілер, ал оң жағында теріс фактілер жазылады. Сол жағына тіркеу кітабының именовали дебетом (латынша debet — ол тиіс"), оң — кредитті(латынша credit — ол сенеді").

Маңызды жіктеу белгісі тұрғысынан жүргізу баланстық шоттар бухгалтерлік есеп болып табылады оларды бөлу активныеи пассивті.

Шотпен жұмыс істеу үшін білу қажет:

- * шот шаруашылық құралдарының әрбір жеке түрі, олардың көздері, шаруашылық процестері мен нәтижелері үшін ашылады;
- * шотты ашу — бұл шот кестесінде есепке алу объектісінің бастапқы жағдайын сипаттайтын соманы — бастапқы сальдоны (Сн) (итальяндық saldo-есеп, қалдық) қою. Сальдо белгілі бір уақыт сәтіндегі шоттағы қалдықты сипаттайды (басында ашылған кезде);
- * белгілі бір уақыт кезеңі үшін шоттың дебеті бойынша көрсетілген шаруашылық операциялардың сомасы дебеттік айналымды (дейін), ал шоттың кредиті бойынша — кредиттік айналымды (КҰ) құрайды.);

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»		
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11- 2024-2025 40стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		

* сальдо баланс кестесінде оның негізінде ашылған бап тұрған жағынан шот кестесінде жазылады. Актив-баланстың сол жағы. Дебет-шоттың сол жағы, сондықтан белсенді шоттардың сальдосы — дебеттік. Пассивті-баланстың оң жағы, кредит-шоттың оң жағы, осыған байланысты пассивті шоттардың сальдосы-кредиттік;

Счет № ____ «Наименование счета»	
ДЕБЕТ	КРЕДИТ
Увеличение остатка	Уменьшение остатка

$$Ск = Сн + До - Ко$$

Пассивті шоттың құрылысы

Пассив баптарының негізінде, әдетте, пассивті синтетикалық шоттар ашылады.

Пассивті шот бар (сурет. 26):

- * кредиттік сальдо;
- * теріс дебеттік айналым;
- * оң несие айналымы;

соңғы сальдоны есептеуге арналған формула

Белсенді-пассивті шоттар-бұл шаруашылық құралдардың түрлері, сондай-ақ оларды қалыптастыру көздері ескерілуі мүмкін шоттар. Есеп айырысу процесінде Бұл тұлғалар кәсіпорынның борышкерлері ретінде де, оның кредиторлары ретінде де әрекет ете алады

Осыған байланысты мұндай шоттар бір мезгілде белсенді және пассивті болуы мүмкін. Мұндай шоттардың дебеті бойынша қаражаттың ұлғаюы, ал кредит бойынша— қаражат көздерінің ұлғаюы көрсетіледі. Демек, мұндай шоттар бойынша соңғы қалдық Дебет бойынша, не кредит бойынша, не дебет және кредит бойынша бір мезгілде алынуы мүмкін. Соңғы нұсқа Егер шотта бірнеше заңды немесе жеке тұлғалармен есеп айырысу есепке алынған жағдайда мүмкін болады. Олардың бірі кәсіпорынның борышкерлері (дебиторлық берешек — дебет бойынша қалдық), басқалары — оның кредиторлары (кредиторлық берешек — кредит бойынша қалдық) болып табылады.

Қос жазба принципі

Қос жазба-ақша өлшегішінде көрсетілген бір шамада шаруашылық қызмет фактілері туралы деректер дебеттік айналым кредиттік (ДО = КО) тең болатындай етіп 2 немесе бірнеше шоттарда бір мезгілде қайталанатын бухгалтерлік есепті қабылдау.

Жауап беруші: Кулик Мария Викторовна Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 27 желтоқсандағы № 1301 қаулысымен бекітілген Мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру ережесінің 102-1 тармағына сәйкес әлеуетті өнім беруші тауарлары, жұмыстары, көрсетілетін қызметтерінің қазақстандық мазмұны анықталады.

Жауап беруші: Садыков Жанибек Бахытжанович "Бухгалтерия Қазақстан үшін" типтік конфигурациясында "жұмыс мезгілін есептеу табелі" құжаты қарастырылмаған.

Сымдар жасау үшін қажет:

- * шаруашылық операция нәтижесінде кәсіпорынның шаруашылық құралдарындағы өзгерістердің мәнін анықтау;

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		Б044-40/11-
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		2024-2025 41стр. из 43

* дебет және кредит бойынша екі рет жазу әдісімен шаруашылық операция сомасын жазу үшін шоттар жоспары бойынша шотты таңдау

* Корреспонденттік шоттар анықталғаннан кейін бухгалтерлік сым жасалады. Егер сымда тек екі шот (біреуі дебет бойынша, екіншісі кредит бойынша) байланыстыратын болса, онда ол қарапайым деп аталады (сурет. 27). Екі шоттан артық байланыстыратын бухгалтерлік сымдар-күрделі сымдар. Тәжірибеде күрделі сымдар қарапайым Болып жатқан операциялардың әр түрлілігіне қарамастан, олардың баланста ықпалында болатын өзгерістердің 4 түрі (түрі) бар.

Шаруашылық операцияларды жүзеге асыру кезіндегі теңгерімдегі өзгерістер

Шаруашылық қызмет барысында қаражаттың үздіксіз қозғалысы, олардың құрамы мен қалыптасу көздері өзгереді.

Шаруашылық операцияларының бірінші түрі шаруашылық құралдарының құрамы бойынша орналасуын қайта бөлуге байланысты. Бұл ретте активтің бір бабы ұлғайтылады, ал екіншісі сол шамаға — шаруашылық операцияларының сомасына азайтылады. Өзгерістер тек баланс активінің ішінде ғана болғандықтан, баланстың қорытындысы (валютасы) өзгермейді.

Осы шаруашылық операцияларды көрсету кезінде өзара белсенді, сондай-ақ белсенді және белсенді-пассивті шоттар байланыстырады.

Бірінші үлгідегі операцияларға дебиторлық берешекті өтеу бойынша барлық операциялар, есеп айырысу шотынан қолма-қол ақша қаражатын кассаға орналастыру, есеп айырысу шотына қолма-қол ақша қаражатын енгізу, құндылықтардың бір тобынан екіншісіне аудару (мысалы, дәрілік өсімдік шикізатын тауарға ауыстыру және т. б.) және т. жатады.

• Мысалы, кассаға есептік шоттан жалақы төлеуге 500 мың теңге түсті.теңге, демек, операцияларға мынадай сомалар қатысады:

Касса	Есептеу
Сальдо 1000	Сальдо 900тыс
Увеличен 500тыс	Сальдо 400 тыс
Сальдо 501 тыс.	
Операция белсенді шоттардың дебеті және кредиті бойынша көрсетіледі.	
Баланс бойынша жалпы сома өзгермейді	

Екінші түрі

Операция пассивті шоттың дебеті және кредиті бойынша көрсетіледі

Мысалы, есеп айырысу шотына дәріхана түсті ссуда банк мөлшерінде

Бұл жағдайда баланс бойынша қаражаттың жалпы сомасы 3 мл-ге 3 млн.

Шоттың пассив кредиті бойынша-қаражат көздерін ұлғайту, ал белсенді шоттың дебеті бойынша-қаражатты орналастыруды ұлғайту

Оборотные ведомости, их виды и назначение

В каждом счете содержатся показатели, характеризующие только один объект учета. Общая характеристика всех объектов учета может быть получена путем

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»	Б044-40/11- 2024-2025 42стр. из 43
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»	

сосредоточения отдельных показателей в одном месте. Для этого применяются оборотные ведомости, в которых отражаются остатки и итоги оборотов на счетах за месяц.

Пример: составим оборотно-сальдовую ведомость на конец месяца

Наименование счета	Сальдо на начало месяца		Обороты за месяц		Сальдо на конец месяца	
	Д	К	Д	К	Д	К
122 «Здания и сооружения»	Д 6760000	К	Д	К	Д	К
451 «Наличность в кассе»	1000		500 000		501 000	
441 «наличность на расчетном счете»	900 000			500 000	400 000	
465 «Ссуда банка»		400 000		3000000		3400000

Бухгалтерлік есепті дұрыс ұйымдастырғанда міндетті түрде:

- * бағандардағы қорытындылардың тепе-теңдігі болуы тиіс •
- * Дебеттік бастапқы сальдоның қорытындысы несиелік бастапқы сальдоның қорытындысына тең болуы тиіс •
- Қорытынды дебеттік айналым қорытынды кредиттік айналымға тең болуы тиіс.
- * Дебет және кредит бойынша түпкілікті сальдо қорытындылары да тең болуы тиіс.

4.Иллюстриялық материал: презентация

5.Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- 1.Управление и экономика фармации : учебник / под ред. И. А. Наркевича. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2017. - 928 с. 1экз.
- 2.Шертаева, К. Д. Фармация экономикасы : оқулық ; ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА. - Шымкент : [б. и.], 2016. - 211б. С.70экз.
- 3.Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері: оқулық; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министірлігі. ОҚМФА. - Шымкент : ОҚМФА, 2015ж.80экз.
- 4.Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики учебник / К. Д. Шертаева, О. В. Блинова, Ж. К. Шмирова ; Министерство здравоохранения и социального развития РК. ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2015г.10экз.
- 5.Арыстанов, Ж. М. Управление и экономика фармации учебник - Алматы :Эверо, 2015г.10экз.
- 6.Шертаева, К. Д. Экономика фармации учебник - Шымкент : , 2015.45экз.
- 7.Арыстанов Ж.М. Фармацияныңбасқарылуыжәне экономикасы.-Эверо,2013ж.40экз.
- 8.Арыстанов, Ж. М. Фармацияныңбасқарылуыжәнеэкономикасыоқулық. - Алматы :Эверо, 2012.300экз.
- 9.Арыстанов, Ж. М. Основы управленческой этики в фармации - коммуникативные навыки: учеб.пособие - Шымкент : Б . и., 2010г.210экз.
- 10.Управление и экономика фармации: учебник / под ред. В. Л. Багировой. - М., 2008г. 125экз.

Қосымша әдебиеттер

ONȚŪSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Фармация ісін ұйымдастыру және басқару»		
Дәріс кешені «Фармацияны басқару және экономикасы - 2»		
Б044-40/11- 2024-2025 43стр. из 43		

1. "Фармацияның басқарылуы және экономикасы" пәні бойынша дәріс кешені.
Мамандық: 5B110300-"Фармация" Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі - Шымкент : Б. ж., 2013ж.10экз.

2. Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики".
Специальность: 5B110300-"Фармация" Шымкент : Б. ж., 2013ж.1экз.

Электронды басылымдар

1. Шертаева, К. Д. Основы фармакоэкономики [Электронный ресурс] : учебник / КМинистерство здравоохранения и социального развития РК. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 1.98 Мб +эл. опт. диск (CD ROM).1экз.

2. Шертаева, К. Д. Фармакоэкономика негіздері [Электронный ресурс] : оқулық / К. Д. Шертаева, Ж. К. Шмирова, О. В. Блинова ; ҚР әлеуметтік даму және денсаулық сақтау министрлігі. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : ОҚМФА, 2015.1экз.

3. Шертаева, К. Д. Экономика фармации [Электронный ресурс] : учебник / К. Д. Шертаева ; М-во здравоохранения и социального развития РК. ЮОГФА. - Электрон. текстовые дан. - Шымкент : , 2015.1экз.

4. Фармакоэкономика негіздері" пәні бойынша дәріс кешені. Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Основы фармакоэкономики". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

5. Фармацияның басқарылуы және экономикасы"пәні бойынша дәріс кешені.
Мамандық: 5B110300-"Фармация" [Электронный ресурс] = Тезисы лекций по дисциплине "Управление и экономика фармации". Специальность: 5B110300-"Фармация" : лекциялар тезисі / ҚРДСМ ШЖҚ РМК; ОҚМФА; Фармация ісін ұйымдастыру және басқару каф. - Электрон. текстовые дан. Шымкент : Б. ж., 2013.1экз.

6. Автоматизированная и адаптированная программа по управлению фармацевтическими товарами [Электронный ресурс] : методические рек. / К. Д. Шертаева ; Южно- Казахстанская государственная фармацевтическая академия. - Электрон. дан. (168 КБ). - Шымкент : ЮОГФА, 2009. - 36 эл. опт. диск (CD-ROM). 1экз.

6.Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Баланс дегеніміз не?
2. Бухгалтерлік баланстардың жіктелуі.
3. Шот. Балансты жазу жүйесі.
4. Белсенді және пассивті шоттардың құрылысы.
5. Қос жазба принципі.
6. Баланстың 4 түрі.